

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. **1**

Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ **2**

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν³ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας³ δὲ ἐγέννησεν **3**

τὸν Φαρὲς⁴ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁵ Ἀράμ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν **4**

Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁶ Ναασσών⁶ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὺζ⁷ ἐκ τῆς Ραχάβ· **5**

Βοὺζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβὴδ⁸ ἐκ τῆς Ρούθ·⁹ Ὠβὴδ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. **6**

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹⁰ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹¹ **7**

Σολομῶν¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ·¹² Ροβοάμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· **8**

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹³ Ἰωράμ¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·¹⁴ **9**

Ὀζίας¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁵ Ἰωάθαμ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·¹⁶

Ἀχαζ¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·¹⁷ Ἐζεκίας¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν **10**

¹ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ² γενέσις, εως, ή, origin, birth. ³ Ἰούδας, α, ό, Judas, Judah. ⁴ Φαρὲς, ό, Perez. ⁵ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁶ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁷ Βοὺζ, ό, Boaz. ⁸ Ὠβὴδ, ό, Obed. ⁹ Ρούθ, ή, Ruth. ¹⁰ Σολομών, ανος, ό, Solomon. ¹¹ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹² Ροβοάμ, ό, Rehoboam. ¹³ Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹⁴ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁵ Ἰωάθαμ, ό, Jotham. ¹⁶ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁷ Ἐζεκίας, Hezekiah.

Μανασσή:¹ Μανασσῆς¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών:² Ἀμών² δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωσίαν:³ Ἰωσίας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς 11
αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος.⁶

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁵ Βαβυλῶνος,⁶ Ἰεχονίας⁴ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ:⁷ Σαλαθιήλ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ:⁸ Ἐλιακίμ⁸
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ:⁹ Ἀζώρ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ: Σαδώκ δὲ 14
ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν:¹⁰ Ματθάν
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα 16
Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ¹¹ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ¹¹ δεκατέσσαρες:¹² καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ¹¹ δεκατέσσαρες:¹²
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ¹¹
δεκατέσσαρες.¹²

¹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ² Ἀμών, ὁ, Amon. ³ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁴ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶνος, Babylon. ⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁸ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ⁹ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹⁰ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹¹ γενεά, ας, ἡ, generation. ¹² δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς 18

μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν⁴ αὐτούς, εὗρέθη ἐν

γαστρὶ⁵ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος 19

ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁶ ἐβουλήθη⁷ λάθρα⁸

ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,⁹ ἰδού, ἄγγελος κυρίου 20

κατ' ὄναρ¹⁰ ἐφάνη¹¹ αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς

παραλαβεῖν¹² Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ

πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται¹³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ 21

Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22

Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ

προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος¹⁴ ἐν γαστρὶ⁵ ἔξει καὶ τέξεται¹³ 23

υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹⁵ ὃ ἐστιν

μεθερμηνεούμενον,¹⁶ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹⁷ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ 24

τοῦ ὕπνου,¹⁸ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁹ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ

παρέλαβεν¹² τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὔ 25

ἔτεκεν¹³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·²⁰ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ

Ἰησοῦν.

¹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ² μνηστεύω, ask in marriage. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ συνέρχομαι, come together, come or go with. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁷ βούλομαι, wish, will. ⁸ λάθρα, secretly. ⁹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁰ ὄναρ, τό, dream. ¹¹ φαίνω, shine, appear. ¹² παραλαμβάνω, receive, take. ¹³ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁵ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹⁶ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁸ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁹ προστάσσω, command, order. ²⁰ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας,² ἐν ἡμέραις **2**
 Ἡρώδου³ τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι⁴ ἀπὸ ἀνατολῶν⁵ παρεγένοντο⁶ εἰς
 Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ⁷ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁸ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; **2**
 Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁹ ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁵ καὶ ἤλθομεν
 προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης³ ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,¹⁰ καὶ **3**
 πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς **4**
 καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹¹ παρ' αὐτῶν ποῦ⁷ ὁ χριστὸς
 γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
 γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ γῆ Ἰούδα,¹² οὐδαμῶς¹³ **6**
 ἐλαχίστη¹⁴ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹⁵ Ἰούδα:¹² ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος,¹⁶ ὅστις ποιμανεῖ¹⁷ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης,³ **7**
 λάθρα¹⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁴ ἠκρίβωσεν¹⁹ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου²⁰ ἀστέρος.⁹ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς²¹ ἐξετάσατε²² περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὶ²³ δὲ εὑρητε,
 ἀπαγγείλατέ²⁴ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ **9**
 ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁹ ὃν εἶδον ἐν
 τῇ ἀνατολῇ,⁵ προῆγεν²⁵ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω²⁶ οὗ²⁷ ἦν τὸ
 παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁹ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.²⁸ **10**

¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ² Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ³ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁴ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁶ παραγίνομαι, come, arrive. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁰ ταράσσω, trouble, agitate. ¹¹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ¹³ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁴ ἐλαχίστος, least, smallest. ¹⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁶ ἡγέομαι, lead, be chief. ¹⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁸ λάθρα, secretly. ¹⁹ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ²⁰ φαίνω, shine, appear. ²¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ²² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²³ ἐπὶ, when, as soon as. ²⁴ ἀπαγγέλλω, announce, report. ²⁵ προάγω, lead forth, go before. ²⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁷ οὗ, where, when. ²⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly.

Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν² αὐτῷ δῶρα,³ χρυσὸν⁴ καὶ λίβανον⁵ καὶ σμύρναν.⁶ Καὶ χρηματισθέντες⁷ κατ' ὄναρ⁸ μὴ ἀνακάμψαι⁹ πρὸς 12 Ἡρώδην,¹⁰ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν¹¹ εἰς τὴν χώραν¹² αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹¹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται¹³ κατ' ὄναρ⁸ 13 τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε¹⁴ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε¹⁵ εἰς Αἴγυπτον,¹⁶ καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης¹⁰ ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 14 παρέλαβεν¹⁴ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν¹¹ εἰς Αἴγυπτον,¹⁶ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹⁷ Ἡρώδου: ¹⁰ ἵνα πληρωθῇ 15 τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹⁶ ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης,¹⁰ ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹⁸ ὑπὸ τῶν 16 μάγων,¹⁹ ἐθυμώθη²⁰ λίαν,²¹ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν²² πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ²⁴ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²⁵ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς²⁶ καὶ κατωτέρω,²⁷ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²⁸ παρὰ τῶν μάγων.¹⁹ Τότε 17 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου²⁹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν 18

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² προσφέρω, bring to, offer. ³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁴ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁵ λίβανος, οὐ, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁶ σμύρνα, ἡς, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁰ Ἡρώδης, οὐ, ὁ, Herod. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ φαίνω, shine, appear. ¹⁴ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ Αἴγυπτος, οὐ, ἡ, Egypt. ¹⁷ τελευτή, ἡς, ἡ, end, death. ¹⁸ ἐμπαίζω, mock. ¹⁹ μάγος, οὐ, ὁ, magician, sorcerer. ²⁰ θυμώω, provoke to anger. ²¹ λίαν, greatly, very. ²² ἀναιρέω, take up, kill. ²³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁴ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ²⁵ ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ²⁶ διετής, two years old. ²⁷ κάτω, down, below. ²⁸ ἀκριβόω, ascertain precisely. ²⁹ Ἰερεμίας, οὐ, ὁ, Jeremiah.

Ῥαμᾶ¹ ἠκούσθη, θρήνος² καὶ κλαυθμὸς³ καὶ ὄδυρμος⁴ πολὺς, Ῥαχὴλ
 κλαίουσα⁵ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν.
 Τελευτήσαντος⁶ δὲ τοῦ Ἡρώδου,⁷ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ 19
 φαίνεται⁹ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,¹⁰ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε¹¹ τὸ 20
 παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ:
 τεθνήκασιν¹² γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 21
 παρέλαβεν¹¹ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
 Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος¹³ βασιλεύει¹⁴ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας¹⁵ ἀντὶ 22
 Ἡρώδου⁷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεὶς¹⁷ δὲ
 κατ' ὄναρ,⁸ ἀνεχώρησεν¹⁸ εἰς τὰ μέρη¹⁹ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν 23
 κατώκησεν²⁰ εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ:²¹ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
 διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος²² κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται²³ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,²⁴ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας,¹⁵ καὶ λέγων, Μετανοεῖτε:²⁵ 2
 ἤγγικεν²⁶ γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ 3
 Ἡσαΐου²⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος²⁸ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἐτοιμάσατε²⁹ τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³⁰ ποιεῖτε τὰς τρίβους³¹ αὐτοῦ. 4

¹Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ²θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ³κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ὄδυρμος, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ⁵κλαίω, weep, weep for. ⁶τελευτάω, die, end. ⁷Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁸ὄναρ, τό, dream. ⁹φαίνω, shine, appear. ¹⁰Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ¹¹παραλαμβάνω, receive, take. ¹²θνήσκω, die, am dying. ¹³Αρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ¹⁴βασιλεύω, reign, rule. ¹⁵Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁶ἀντί, instead of, in place of. ¹⁷χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁸ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁹μέρος, ους, τό, part, portion. ²⁰κατοικέω, inhabit, dwell. ²¹Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²²Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ²³παραγίνομαι, come, arrive. ²⁴βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ²⁵μετανοέω, repent, change my mind. ²⁶ἐγγίζω, come near, approach. ²⁷Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁸βοάω, cry aloud, shout. ²⁹ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ³⁰εὐθύς, immediately, at once. ³¹τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path.

Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν² καμήλου,³ καὶ
 ζώνην⁴ δερματίνην⁵ περὶ τὴν ὀσφύν⁶ αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή⁷ αὐτοῦ ἦν
 ἀκρίδες⁸ καὶ μέλι⁹ ἄγριον.¹⁰ Τότε ἐξεπορεύετο¹¹ πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα 5
 καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία¹² καὶ πᾶσα ἡ περὶχωρος¹³ τοῦ Ἰορδάνου·¹⁴ καὶ 6
 ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁴ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹⁵ τὰς
 ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁶ 7
 ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα¹⁷ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹⁸
 ἐχιδνῶν,¹⁹ τίς ὑπέδειξεν²⁰ ὑμῖν φυγεῖν²¹ ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;²² 8
 Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον²³ τῆς μετανοίας·²⁴ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν 9
 ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς
 ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη²⁵ 10
 πρὸς τὴν ρίζαν²⁶ τῶν δένδρων²⁷ κεῖται·²⁸ πᾶν οὖν δένδρον²⁷ μὴ ποιοῦν
 καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω 11
 ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·²⁴ ὁ δὲ ὀπίσω³⁰ μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός³¹
 μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός³² τὰ ὑποδήματα³³ βαστάσαι·³⁴ αὐτὸς ὑμᾶς
 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον³⁵ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 12
 διακαθαριεῖ³⁶ τὴν ἄλωνα³⁷ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον³⁸ αὐτοῦ εἰς τὴν

¹ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁴ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁵ δερμάτινος, leather, made of skin. ⁶ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁷ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ⁹ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹⁰ ἄγριος, wild, savage. ¹¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹² Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹³ περὶχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁹ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ²¹ φεύγω, flee, escape. ²² ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger. ²³ ἄξιος, worthy, deserving. ²⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²⁵ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ²⁶ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁷ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ²⁹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³⁰ ὀπίσω, behind, after (gen). ³¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ³² ἱκανός, sufficient, able. ³³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³⁴ βαστάζω, bear, carry. ³⁵ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ³⁶ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ³⁷ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ³⁸ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain.

ἀποθήκην,¹ τὸ δὲ ἄχυρον² κατακαύσει³ πυρὶ ἀσβέστῳ.⁴

Τότε παραγίνεται⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην⁶ πρὸς 13

τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυνεν⁷ 14

αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν⁸ ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς

με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι·⁹ οὕτως¹⁰ γὰρ 15

πρέπον¹¹ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν.

Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, 16

ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον

ώσεί¹² περιστερὰν¹³ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν 17

οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹⁵ εἰς τὴν ἔρημον¹⁶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι 4

ὑπὸ τοῦ διαβόλου.¹⁸ Καὶ νηστεύσας¹⁹ ἡμέρας τεσσαράκοντα²⁰ καὶ 2

νύκτας τεσσαράκοντα,²⁰ ὕστερον²¹ ἐπείνασεν.²² Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ 3

πειράζων¹⁷ εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι

γίνωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ 4

ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ²³ διὰ

στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει²⁴ αὐτὸν ὁ διάβολος¹⁸ εἰς τὴν ἁγίαν 5

¹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ² ἄχυρον, ου, τό, chaff. ³ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁴ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁵ παραγίνομαι, come, arrive. ⁶ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁷ διακώλυνω, prevent, obstinately prevent. ⁸ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ οὕτως, thus, so. ¹¹ πρέπω, be clearly seen, be fitting. ¹² ὡσεὶ, like, about. ¹³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁶ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁷ πειράζω, test, tempt. ¹⁸ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹⁹ νηστεύω, fast. ²⁰ τεσσαράκοντα, forty, 40. ²¹ ὕστερον, lastly, afterward. ²² πεινάω, hunger, am hungry. ²³ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ²⁴ παραλαμβάνω, receive, take.

πόλιν, καὶ ἴστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹ τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, 6

Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν² κάτω·³ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς

ἁγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁴ περὶ σοῦ· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε,

μήποτε⁵ προσκόψῃς⁶ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7

Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις⁷ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν 8

παραλαμβάνει⁸ αὐτὸν ὁ διάβολος⁹ εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹⁰ λίαν,¹¹ καὶ

δείκνυσιν¹² αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν,

καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. 9

Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω¹³ μου, Σατανᾶ·¹⁴ γέγραπται

γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.¹⁵ 11

Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος·⁹ καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ

διηκόνουν¹⁶ αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹⁷ εἰς τὴν 12

Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν¹⁸ τὴν Ναζαρέτ,¹⁹ ἐλθὼν κατώκησεν²⁰ εἰς 13

Καπερναοὺμ²¹ τὴν παραθαλασσίαν,²² ἐν ὁρίοις²³ Ζαβουλῶν²⁴ καὶ

Νεφθαλείμ·²⁵ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁶ τοῦ προφήτου, 14

λέγοντος, Γῆ Ζαβουλῶν²⁴ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,²⁵ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν²⁷ 15

¹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ² σεαυτοῦ, yourself, of you. ³ κάτω, down, below. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ μήποτε, never, lest perchance. ⁶ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁷ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁸ παραλαμβάνω, receive, take. ⁹ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹⁰ ὑψηλός, high, lofty. ¹¹ λίαν, greatly, very. ¹² δείκνυμι, show, point out. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁴ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ¹⁵ λατρεύω, serve, worship. ¹⁶ διακονέω, serve, minister. ¹⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²⁰ κατοικέω, inhabit, dwell. ²¹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ²² παραθαλάσσιος, by the sea. ²³ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁴ Ζαβουλῶν, ὁ, Zebulun, Zebulun. ²⁵ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ²⁶ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

τοῦ Ἰορδάνου,¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει² 16

εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ³ καὶ σκιᾷ⁴ θανάτου, φῶς
ἀνέτειλεν⁵ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε·⁶ ἤγγικεν⁷ 17

γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18

Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,

βάλλοντας ἀμφίβληστρον⁹ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹⁰ Καὶ 19

λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹¹ ὀπίσω¹² μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς¹⁰ ἀνθρώπων. 20

Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹³ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς¹⁴ 21

ἐκεῖθεν,¹⁵ εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον¹⁶ τὸν τοῦ Ζεβεδαίου¹⁷

καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹⁷ τοῦ

πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας¹⁸ τὰ δίκτυα¹³ αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.

Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν 22

αὐτῷ.

¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ² σκότος, ους, τό, darkness. ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁵ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁶ μετανοέω, repent, change my mind. ⁷ ἐγγίζω, come near, approach. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² ὀπίσω, behind, after (gen). ¹³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁴ προβαίνω, go forward, advance. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ Ἰάκωβος, James, Jacob. ¹⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁸ καταρτίζω, mend, fit.

Καὶ περιῆγεν¹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23

συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ

θεραπεύων² πᾶσαν νόσον³ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁴ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24

ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁵ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·⁶ καὶ προσήνεγκαν⁷ αὐτῷ

πάντας τοὺς κακῶς⁸ ἔχοντας, ποικίλαις⁹ νόσοις³ καὶ βασάνοις¹⁰

συνεχομένους,¹¹ καὶ δαιμονιζομένους,¹² καὶ σεληνιαζομένους,¹³ καὶ

παραλυτικούς·¹⁴ καὶ ἐθεράπευσεν² αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ 25

ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹⁵ καὶ Ἱεροσολύμων

καὶ Ἰουδαίας¹⁶ καὶ πέραν¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου.¹⁸

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος¹⁹ αὐτοῦ, 5

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2

ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ²⁰ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν 3

οὐρανῶν.

¹ περιάγω, lead around, go about. ² θεραπεύω, heal, care for. ³ νόσος, ου, ή, disease, malady. ⁴ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ⁵ ἀκοή, ης, ή, hearing, report. ⁶ Συρία, ας, ή, Syria. ⁷ προσφέρω, bring to, offer. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁰ βάσανος, ου, ή, torture, torment. ¹¹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹⁴ παραλυτικός, οῦ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁵ Δεκάπολις, εως, ή, Decapolis. ¹⁶ Ἰουδαία, ας, ή, Judea. ¹⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ καθίζω, seat, sit. ²⁰ πτωχός, poor, poor man (as a noun).

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες⁵ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται.⁶

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.⁸ 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ⁹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί:¹⁰ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι¹¹ ἕνεκεν¹² δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 10
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν¹³ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν,¹¹ καὶ εἴπωσιν πᾶν 11

πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,¹⁴ ἕνεκεν¹² ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12

ἀγαλλιᾶσθε,¹⁵ ὅτι ὁ μισθὸς¹⁶ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ

ἐδίωξαν¹¹ τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ¹⁷ ὑμῶν.

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῦς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ καθαρός, clean, pure. ¹⁰ εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific. ¹¹ διώκω, pursue, persecute. ¹² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹³ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁴ ψεύδομαι, lie. ¹⁵ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁶ μισθός, οὐ, ό, wages, reward. ¹⁷ πρὸ, before (gen), before.

Ἑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι 13
 ἀλισθήσεται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁴ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
 καταπατεῖσθαι⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14
 οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁶ ἐπάνω⁷ ὄρους κειμένη·⁸ οὐδὲ καίουσιν⁹ 15
 λύχνον¹⁰ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹¹ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹²
 καὶ λάμπει¹³ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω¹³ τὸ φῶς ὑμῶν 16
 ἔμπροσθεν¹⁴ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
 δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹⁵ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹⁶ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ 17
 ἦλθον καταλῦσαι¹⁶ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18
 παρέλθῃ¹⁷ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα¹⁸ ἐν ἧ μία κεραία¹⁹ οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁷
 ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ²⁰ μίαν τῶν 19
 ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,²¹ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,
 ἐλάχιστος²¹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ
 καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20
 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ²² ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν
 γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν.

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹² λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁵ νομίζω, suppose, think. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁸ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁹ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ²⁰ λύω, untie, loose. ²¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ²² περισσεύω, abound, be rich.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,² 21

ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει·⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁵ τῷ 22

ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει·⁴ ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ, Ῥακά,⁷ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁸ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁹ ἔνοχος³

ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁰ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς¹¹ τὸ δῶρόν¹² σου 23

ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹³ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹⁴ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ

σοῦ, ἅφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹² σου ἔμπροσθεν¹⁵ τοῦ θυσιαστηρίου,¹³ καὶ 24

ὑπάγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹⁶ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε

τὸ δῶρόν¹² σου. Ἴσθι εὐνοῶν¹⁷ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁸ σου ταχύ,¹⁹ ἕως ὅτου²⁰ εἴ ἐν 25

τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε²¹ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος¹⁸ τῷ κριτῇ,²² καὶ ὁ

κριτής²² σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,²³ καὶ εἰς φυλακὴν²⁴ βληθήσῃ. Ἀμὴν 26

λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²⁵ ἕως ἂν ἀποδώς²⁶ τὸν ἔσχατον

κοδράντην.²⁷

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις·²⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27

βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι²⁹ αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν²⁸ αὐτήν ἐν

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει³⁰ σε, ἔξελε 29

αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει³² γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁶ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁷ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹¹ προσφέρω, bring to, offer. ¹² δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹³ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁴ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁵ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁶ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁷ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁸ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁹ ταχύ, quickly, speedily. ²⁰ ὅτου, until. ²¹ μήποτε, never, lest perchance. ²² κριτής, ου, ὁ, judge. ²³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁴ φυλακή, ης, ἡ, guard, prison. ²⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁶ ἀποδίδωμι, give back, pay. ²⁷ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²⁸ μοιχεύω, commit adultery. ²⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ³⁰ σκανδαλίζω, cause to stumble. ³¹ ἐξαίρω, take out, deliver. ³² συμφέρω, bring together, it is profitable.

μελῶν¹ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.² Καὶ εἰ ἡ 30

δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει³ σε, ἔκκοψον⁴ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

συμφέρει⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν¹ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ

σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.² Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31

γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:⁶ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁷ λόγου πορνείας,⁸ ποιεῖ αὐτὴν

μοιχᾶσθαι:⁹ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ¹⁰ μοιχᾶται.⁹

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹¹ Οὐκ ἐπιορκήσεις,¹² ἀποδώσεις 33

δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹⁴ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι¹⁵ ὅλως:¹⁶ 34

μήτε¹⁷ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε¹⁷ ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35

ὑποπόδιόν¹⁸ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε¹⁷ εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις

ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε¹⁷ ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,¹⁵ ὅτι οὐ 36

δύνασαι μίαν τρίχα¹⁹ λευκὴν²⁰ ἢ μέλαιναν²¹ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος 37

ὑμῶν, ναὶ²² ναί,²² οὐ οὐ: τὸ δὲ περισσὸν²³ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ²⁴ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα²⁵ ἀντὶ²⁴ 38

ὀδόντος:²⁵ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι²⁶ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις σε 39

ῥαπίσει²⁷ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγὸνα,²⁸ στρέψον²⁹ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ 40

¹ μέλος, οὐς, τό, member, limb. ² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁶ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁷ παρεκτός, except for, apart from. ⁸ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁰ γαμέω, marry. ¹¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹² ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ¹³ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁴ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁵ ὁμνῶ, swear, take an oath. ¹⁶ ὅλως, altogether, completely. ¹⁷ μήτε, neither, nor. ¹⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁰ λευκός, white, bright. ²¹ μέλας, black, ink. ²² ναί, yes, truly. ²³ περισσός, excessive, abundant. ²⁴ ἀντί, instead of, in place of. ²⁵ ὀδός, ὁ, tooth. ²⁶ ἀνθίστημι, resist, oppose. ²⁷ ῥαπίζω, slap, strike. ²⁸ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ²⁹ στρέφω, turn, am converted.

τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
 ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει² μίλιον³ ἕν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ 41
 αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι⁴ μὴ
 ἀποστραφῆς.⁵

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁶ σου, καὶ μισήσεις⁷ τὸν 43
 ἐχθρόν⁸ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς⁸ ὑμῶν, εὐλογεῖτε 44
 τοὺς καταρωμένους¹⁰ ὑμᾶς, καλῶς¹¹ ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν⁷ ὑμᾶς, καὶ
 προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹² ὑμᾶς, καὶ διωκόντων¹³ ὑμᾶς· 45
 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον
 αὐτοῦ ἀνατέλλει¹⁵ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει¹⁶ ἐπὶ δικαίους
 καὶ ἀδίκους.¹⁷ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹⁸ 46
 ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁹ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε 47
 τοὺς φίλους²⁰ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν²¹ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁹
 οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,²² ὥσπερ²³ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν 48
 τοῖς οὐρανοῖς τέλειός²² ἐστιν.

¹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ² ἀγγαρεύω, compel, press into service. ³ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ⁴ δανείζω, lend, borrow. ⁵ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ μισέω, hate, detest. ⁸ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ⁹ εὐλογέω, bless. ¹⁰ καταράομαι, curse. ¹¹ καλῶς, rightly, well. ¹² ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹³ διώκω, pursue, persecute. ¹⁴ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹⁵ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁶ βρέχω, send rain, rain. ¹⁷ ἀδικος, unjust, unrighteous. ¹⁸ μισθός, ου, ὁ, wages, reward. ¹⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ²¹ περισσός, excessive, abundant. ²² τέλειος, complete, perfect. ²³ ὥσπερ, just as, even as.

Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν³ τῶν ἀνθρώπων, **6**
 πρὸς τὸ θεαθῆναι⁴ αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε,⁵ μισθὸν⁶ οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ
 ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,² μὴ σαλπίσῃς⁷ ἔμπροσθέν³ σου, ὥσπερ⁸ οἱ **2**
 ὑποκριταί⁹ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις,¹⁰ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹¹ τὸν
 μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,² μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά¹² **3**
 σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη² ἐν τῷ κρυπτῷ¹³ **4**
 καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹³ αὐτὸς ἀποδώσει¹⁴ σοι ἐν τῷ
 φανερῷ.¹⁵

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔση ὥσπερ⁸ οἱ ὑποκριταί,⁹ ὅτι φιλοῦσιν¹⁶ ἐν ταῖς **5**
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹⁷ τῶν πλατειῶν¹⁸ ἐστῶτες προσεύχεσθαι,
 ὅπως ἂν φανῶσιν¹⁹ τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹¹
 τὸν μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν²⁰ σου, **6**
 καὶ κλείσας²¹ τὴν θύραν²² σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
 κρυπτῷ¹³· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹³ ἀποδώσει¹⁴ σοι ἐν
 τῷ φανερῷ.¹⁵ Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,²³ ὥσπερ⁸ οἱ ἐθνικοί· **7**

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ σαλπίζω, sound a trumpet. ⁸ ὥσπερ, just as, even as. ⁹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ρύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² ἀριστερός, left, on the left. ¹³ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁴ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁵ φανερός, manifest, apparent. ¹⁶ φιλέω, love, kiss. ¹⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁸ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁹ φαίνω, shine, appear. ²⁰ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²¹ κλείω, shut, shut up. ²² θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²³ βαττολογήω, chatter, utter empty words. ²⁴ ἐθνικός, Gentile, pagan.

δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.² Μὴ οὖν 8
 ὁμοιωθῆτε³ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν⁴ ἔχετε, πρὸ⁵ τοῦ
 ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν 9
 τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω⁶ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. 10
 Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον 11
 ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον⁷ δὸς ἡμῖν σήμερον.⁸ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα⁹ 12
 ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁰ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς¹¹ 13
 ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,¹² ἀλλὰ ῥῦσαι¹³ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ
 ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν 14
 γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹⁴ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹⁵ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
 παραπτώματα¹⁴ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹⁴
 ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹⁶ μὴ γίνεσθε ὥσπερ¹⁷ οἱ ὑποκριταὶ¹⁸ σκυθρωποί:¹⁹ 16
 ἀφανίζουσιν²⁰ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν²¹ τοῖς ἀνθρώποις
 νηστεύοντες:¹⁶ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν²² τὸν μισθὸν²³ αὐτῶν. Σὺ 17
 δὲ νηστεύων¹⁶ ἄλειψαί²⁴ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,²⁵

¹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ² εἰσακούω, listen, hear. ³ ὁμοιόω, make like, liken. ⁴ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ⁵ πρό, before (gen), before. ⁶ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁷ ἐπιούσιος, for today, daily. ⁸ σήμερον, today, now. ⁹ ὀφείλημα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁰ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹¹ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹² πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹³ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁴ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁵ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁶ νηστεύω, fast. ¹⁷ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁸ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ²⁰ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ²¹ φαίνω, shine, appear. ²² ἀπέχω, received, obtain. ²³ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ²⁴ ἀλείφω, anoint. ²⁵ νίπτω, wash.

ὅπως μὴ φανῇς¹ τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,² ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν 18

τῷ κρυπτῷ:³ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ³ ἀποδώσει⁴ σοι.

Μὴ θησαυρίζετε⁵ ὑμῖν θησαυροὺς⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς⁷ καὶ βρώσις⁸ 19

ἀφανίζει,⁹ καὶ ὅπου κλέπται¹⁰ διορύσσουσιν¹¹ καὶ κλέπτουσιν:¹² 20

θησαυρίζετε⁵ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς⁶ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς⁷ οὔτε

βρώσις⁸ ἀφανίζει,⁹ καὶ ὅπου κλέπται¹⁰ οὐ διορύσσουσιν¹¹ οὐδὲ

κλέπτουσιν.¹² Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21

καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹³ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22

ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁴ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹⁵ ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ 23

ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁶ ἔσται. Εἰ οὖν

τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος¹⁷ ἐστίν, τὸ σκότος¹⁷ πόσον;¹⁸ Οὐδεὶς δύναται 24

δυσὶν κυρίοις δουλεύειν:¹⁹ ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει,²⁰ καὶ τὸν ἕτερον

ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,²¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.²² Οὐ

δύνασθε θεῷ δουλεύειν¹⁹ καὶ μαμωνᾷ.²³ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 25

μεριμνᾶτε²⁴ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι

ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε.²⁵ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς,²⁶ καὶ τὸ

σῶμα τοῦ ἐνδύματος;²⁷ Ἐμβλέψατε²⁸ εἰς τὰ πετεινὰ²⁹ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι 26

¹ φαίνω, shine, appear. ² νηστεύω, fast. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁵ θησαυρίζω, lay up, store up. ⁶ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ σὴς, σητός, ὁ, moth. ⁸ βρώσις, εἶς, ἡ, eating, food. ⁹ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹⁰ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹¹ διορύσσω, break through, break in. ¹² κλέπτω, steal. ¹³ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁵ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁶ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹⁷ σκότος, οὐς, τό, darkness. ¹⁸ πόσος, how many? how great? ¹⁹ δουλεύω, serve, am a slave. ²⁰ μισέω, hate, detest. ²¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ²² καταφρονέω, think little of, despise. ²³ μαμωνᾶς, ᾧ, ὁ, riches, mammon. ²⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ²⁵ ἐνδύω, put on, clothe. ²⁶ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ²⁷ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁹ πετεινόν, οὐ, τό, bird.

οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,¹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,² καὶ ὁ
πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος³ τρέφει⁴ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε⁵
αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁶ δύναται προσθεῖναι⁷ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν⁸ 27
αὐτοῦ πῆχυν⁹ ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος¹⁰ τί μεριμνᾶτε;⁶ Καταμάθετε¹¹ 28
τὰ κρίνα¹² τοῦ ἀγροῦ,¹³ πῶς αὐξάνει:¹⁴ οὐ κοπιᾷ,¹⁵ οὐδὲ νήθει:¹⁶ λέγω δὲ 29
ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν¹⁷ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο¹⁸ ὥς ἐν
τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον¹⁹ τοῦ ἀγροῦ,¹³ σήμερον²⁰ ὄντα, καὶ αὔριον²¹ εἰς 30
κλίβανον²² βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²³ οὐ πολλῶ μᾶλλον
ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁴ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁶ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί 31
πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;¹⁸ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:²⁵ 32
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος³ ὅτι χρῆζετε²⁶ τούτων ἀπάντων.²⁷ 33
Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται⁷ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε⁶ εἰς τὴν 34
αὔριον:²¹ ἢ γὰρ αὔριον²¹ μεριμνήσει⁶ τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν²⁸ τῇ ἡμέρᾳ ἡ
κακία²⁹ αὐτῆς.

¹ θερίζω, reap, gather. ² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁴ τρέφω, make to grow, nourish. ⁵ διαφέρω, differ, carry through. ⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁷ προστίθημι, add, add to. ⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁹ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁰ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹¹ καταμανθάνω, observe (well), learn. ¹² κρίνον, ου, τό, lily. ¹³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁴ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁶ νήθω, spin. ¹⁷ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁸ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁰ σήμερον, today, now. ²¹ αὔριον, tomorrow. ²² κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²³ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁶ χρῆζω, need, have need of. ²⁷ ἅπας, each, every. ²⁸ ἀρκετός, sufficient, enough. ²⁹ κακία, ας, ἡ, malice, evil.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι¹ κρίνετε, κριθήσεσθε: καὶ 7
ἐν ᾧ μέτρῳ² μετρεῖτε,³ μετρηθήσεται³ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁴ τὸ 3
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ⁵ ὀφθαλμῷ δοκὸν⁶ οὐ
κατανοεῖς;⁷ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁴ 4
ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς⁶ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; 5
Ὑποκριτά,⁸ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν⁶ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε
διαβλέψεις⁹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁴ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν:¹⁰ μὴδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹¹ ὑμῶν 6
ἐμπροσθεν¹² τῶν χοίρων,¹³ μήποτε¹⁴ καταπατήσωσιν¹⁵ αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες¹⁶ ῥήξωσιν¹⁷ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε: κρούετε,¹⁸ καὶ 7
ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, 8
καὶ τῷ κρούοντι¹⁸ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν 9
αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁹ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν²⁰ 10
αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν²¹ ἐπιδώσει¹⁹ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11
δόματα²² ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ²³ μᾶλλον ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν 12

¹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ³ μετρέω, measure, estimate. ⁴ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁵ σός, your, yours. ⁶ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ⁷ κατανοέω, observe, understand. ⁸ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁹ διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹⁰ κύων, ος, ὁ, dog. ¹¹ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹² ἐμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁵ καταπατέω, trample under foot. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁸ κρούω, knock, strike. ¹⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ²⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²¹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²² δῶμα, τος, τό, present, gift. ²³ πόσος, how many? how great?

ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε
αὐτοῖς: οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσεέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης: ² ὅτι πλατεῖα³ ἡ πύλη, ² καὶ εὐρύχωρος⁴ ἡ ¹³
ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ἀπώλειαν,⁶ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι
δι' αὐτῆς: τί στενὴ¹ ἡ πύλη, ² καὶ τεθλιμμένη⁷ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς ¹⁴
τὴν ζώην, καὶ ὀλίγοι⁸ εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε ⁹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁰ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ¹⁵
ἐνδύμασιν¹¹ προβάτων,¹² ἔσωθεν¹³ δέ εἰσιν λύκοι¹⁴ ἄρπαγες.¹⁵ Ἀπὸ τῶν ¹⁶
καρπῶν αὐτῶν ἐπιγινώσθε¹⁶ αὐτούς: μήτι¹⁷ συλλέγουσιν¹⁸ ἀπὸ
ἀκανθῶν¹⁹ σταφυλὴν,²⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων²¹ σύκα; Οὕτως²³ πᾶν δένδρον²⁴ ¹⁷
ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ σαπρὸν²⁵ δένδρον²⁴ καρποὺς
πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον²⁴ ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, ¹⁸
οὐδὲ δένδρον²⁴ σαπρὸν²⁵ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον²⁴ μὴ ¹⁹
ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁶ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα²⁷ γε²⁸ ἀπὸ ²⁰
τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγινώσθε¹⁶ αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, ²¹
κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν: ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ
θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ ²²

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ πλατύς, broad, street. ⁴ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ θλίβω, press, oppress. ⁸ ὀλίγος, little, few. ⁹ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁰ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ¹¹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹² πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ¹⁵ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁶ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁸ συλλέγω, collect, gather. ¹⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ²¹ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ²² σύκον, ου, τό, fig. ²³ οὕτως, thus, so. ²⁴ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁵ σαπρός, rotten, worthless. ²⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁷ ἄρα, so, then. ²⁸ γέ, indeed, at least.

τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ¹ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,² καὶ τῷ
 σῶ¹ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ¹ ὀνόματι δυνάμεις
 πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω³ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁴ ἔγνων 23
 ὑμᾶς: ἀποχωρεῖτε⁵ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι⁶ τὴν ἀνομίαν.⁷ Πᾶς οὖν 24
 ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁸
 αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,⁹ ὅστις ὠκοδόμησεν¹⁰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
 πέτραν:¹¹ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹² καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹³ καὶ ἔπνευσαν¹⁴ οἱ 25
 ἄνεμοι,¹⁵ καὶ προσέπεσον¹⁶ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν:
 θεμελίωτο¹⁷ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹¹ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους 26
 τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁸ ἀνδρὶ μωρῷ,¹⁸ ὅστις
 ὠκοδόμησεν¹⁰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον:¹⁹ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹² 27
 καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹³ καὶ ἔπνευσαν¹⁴ οἱ ἄνεμοι,¹⁵ καὶ προσέκοψαν²⁰ τῇ
 οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν: καὶ ἦν ἡ πτώσις²¹ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν²² ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήρουντο²³ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ²⁴ αὐτοῦ: ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς 29
 ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

¹ σός, your, yours. ² προφητεύω, prophesy, foretell. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ ἀποχωρέω, go away, depart. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁸ ὁμοιώω, make like, liken. ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹² βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹³ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁴ πνέω, blow. ¹⁵ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁷ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹⁸ μωρός, foolish, stupid. ¹⁹ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ²⁰ προσκόπτω, strike against, stumble. ²¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ²² συντελέω, complete, accomplish. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ διδαχὴ, ης, ἡ, teaching, instruction.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ **8**

ιδού, λεπρὸς¹ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,
 δύνασαι με καθαρίσαι.² Καὶ ἐκτείνας³ τὴν χεῖρα, ἥψατο⁴ αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, **3**
 λέγων, Θέλω, καθαρίσθῃ.² Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη² αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁵ **4**
 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν⁶
 δείξον⁷ τῷ ἱερεῖ,⁸ καὶ προσένεγκε⁹ τὸ δῶρον¹⁰ ὃ προσέταξεν¹¹ Μωσῆς, εἰς
 μαρτύριον¹² αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹³ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος¹⁴ **5**
 παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹⁵ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ **6**
 παραλυτικός,¹⁶ δεινῶς¹⁷ βασανιζόμενος.¹⁸ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **7**
 Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω¹⁹ αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος¹⁴ ἔφη, **8**
 Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς²⁰ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην²¹ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον
 εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται²² ὁ παῖς¹⁵ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι **9**
 ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν²³ στρατιώτας·²⁴ καὶ λέγω τούτῳ,
 Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ
 δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, **10**
 καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ

¹ λεπρὸς, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ² καθαρίζω, cleanse, make clean. ³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁴ ἥπτομαι, touch or handle. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy.
⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁷ δείκνυμι, show, point out. ⁸ ἱερεὺς, ἑως, ὁ, priest. ⁹ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ προστάσσω, command, order. ¹² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹³ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁴ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁶ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁸ βασανίζω, torment, torture.
¹⁹ θεραπεύω, I will heal, I will care for. ²⁰ ἱκανός, sufficient, able. ²¹ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²² ἰάομαι, heal. ²³ ἐμαυτοῦ, of myself. ²⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ²⁵ θαυμάζω, am amazed, marvel at.

τοσαύτην¹ πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν² καὶ 11
 δυσμῶν³ ἥξουσιν,⁴ καὶ ἀνακλιθήσονται⁵ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
 Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας 12
 ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος⁶· τὸ ἐξώτερον⁷· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ
 ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν ὀδόντων.¹⁰ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχη,¹¹ 13
 Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη¹² ὁ παῖς¹³ αὐτοῦ ἐν
 τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθεράν¹⁴ αὐτοῦ 14
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹⁵ καὶ ἥψατο¹⁶ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
 ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·¹⁷ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει¹⁸ αὐτῷ. Ὁψίας¹⁹ δὲ 16
 γενομένης προσήνεγκαν²⁰ αὐτῷ δαιμονιζομένους²¹ πολλούς· καὶ
 ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς²² ἔχοντας
 ἐθεράπευσεν·²³ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁴ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας²⁵ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους²⁶
 ἐβάστασεν.²⁷

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ³ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁴ ἥκω, have come, am present. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ σκότος, οὐς, τό, darkness. ⁷ ἐξώτερος, outer, outside. ⁸ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹⁵ πυρέσσω, suffer with a fever. ¹⁶ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁷ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁸ διακονέω, serve, minister. ¹⁹ ὄψιος, late. ²⁰ προσφέρω, bring to, offer. ²¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²² κακῶς, badly, evilly. ²³ θεραπεύω, heal, care for. ²⁴ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ²⁵ ἀσθένεια, ἄς, ἡ, weakness, sickness. ²⁶ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ²⁷ βαστάζω, bear, carry.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹ ἀπελθεῖν εἰς τὸ 18
 πέραν.² Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἰ 20
 ἁλώπεκες³ φωλεοὺς⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ⁷ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁸ Ἔτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁹ 21
 μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁰ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹⁰ τοὺς ἑαυτῶν
 νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι¹¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23
 Καὶ ἰδού, σεισμὸς¹² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον
 καλύπτεσθαι¹³ ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹⁵ Καὶ 25
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοὶ¹⁶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;¹⁷ Τότε 26
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν¹⁸ τοῖς ἀνέμοις¹⁹ καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο
 γαλήνη²⁰ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν,²¹ λέγοντες, Ποταπός²² 27
 ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι¹⁹ καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν²³ αὐτῷ;

¹ κελεύω, order, command. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἁλώπηξ, εκος, ή, fox. ⁴ φωλεός, οὔ, ό, den, hole. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατασκήνωσις, εως, ή, place to live, nest. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ κλίνω, cause to bend, bow. ⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁰ θάπτω, bury. ¹¹ ἐμβαίνω, embark. ¹² σεισμός, οὔ, ό, earthquake, storm. ¹³ καλύπτω, cover, veil. ¹⁴ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁵ καθεύδω, sleep. ¹⁶ δειλός, cowardly, timid. ¹⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁸ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ¹⁹ ἄνεμος, ου, ό, wind. ²⁰ γαλήνη, ης, ή, calm. ²¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²² ποταπός, what kind of? ²³ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹ εἰς τὴν χώραν² τῶν Γεργεσηνῶν,³ 28
 ὑπὴντησαν⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁵ ἐκ τῶν μνημείων⁶ ἐξερχόμενοι,
 χαλεποὶ⁷ λίαν,⁸ ὥστε μὴ ἰσχύειν⁹ τινὰ παρελθεῖν¹⁰ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: 29
 καὶ ἰδοῦ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;
 Ἦλθες ὧδε πρὸ¹¹ καιροῦ βασανίσαι¹² ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν¹³ ἀπ' αὐτῶν 30
 ἀγέλη¹⁴ χοίρων¹⁵ πολλῶν βοσκομένη.¹⁶ Οἱ δὲ δαίμονες¹⁷ παρεκάλουν 31
 αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹⁸ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν
 ἀγέλην¹⁴ τῶν χοίρων.¹⁵ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες 32
 ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην¹⁴ τῶν χοίρων:¹⁵ καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν¹⁹ πᾶσα ἡ
 ἀγέλη¹⁴ τῶν χοίρων¹⁵ κατὰ τοῦ κρημνοῦ²⁰ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. Οἱ δὲ βόσκοντες¹⁶ ἔφυγον,²¹ καὶ ἀπελθόντες 33
 εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν²² πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁵ Καὶ 34
 ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν²³ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες
 αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ²⁴ ἀπὸ τῶν ὁρίων²⁵ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς²⁶ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν²⁷ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9
 ἰδοῦ, προσέφερον²⁸ αὐτῷ παραλυτικὸν²⁹ ἐπὶ κλίνης³⁰ βεβλημένον: καὶ
 ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,²⁹ Θάρσει,³¹

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ χαλεπός, hard, difficult. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁰ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹¹ πρὸ, before (gen), before. ¹² βασανίζω, torment, torture. ¹³ μακράν, far away. ¹⁴ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁶ βόσκω, feed. ¹⁷ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁹ ὀρμάω, hasten on, rush. ²⁰ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ²¹ φεύγω, flee, escape. ²² ἀπαγγέλλω, announce, report. ²³ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ²⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ²⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁶ ἐμβαίνω, embark. ²⁷ διαπεράω, cross over, pass through. ²⁸ προσφέρω, bring to, offer. ²⁹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ³⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ³¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

τέκνον: ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων 3
 εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ.¹ Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς 4
 ἐνθυμήσεις² αὐτῶν εἶπεν, Ὅτι ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε³ πονηρὰ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,⁴ εἰπεῖν, Ἀφένονται σοι αἱ 5
 ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγεραι καὶ περιπάτει; Ὅτι εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν 6
 ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
 παραλυτικῷ⁵ – Ἐγερθεὶς ἄρὼν σου τὴν κλίνην,⁶ καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν
 σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι 7
 ἐθαύμασαν,⁷ καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς
 ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων⁸ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν⁹ εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ 9
 τελώνιον,¹⁰ Ματθαῖον¹¹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ
 ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου¹² ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι¹³ 10
 καὶ ἁμαρτωλοὶ¹⁴ ἐλθόντες συνανέκειντο¹⁵ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί 11
 μετὰ τῶν τελωνῶν¹³ καὶ ἁμαρτωλῶν¹⁴ ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ 12

¹ βλασφημέω, revile, blaspheme. ² ἐνθύμησις, εὐσ, ἡ, deliberation, thought. ³ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ κλίνη, ἡ, ἡ, couch, bed. ⁷ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ τελώνιον, οὐ, τό, tax office, tax collector's office. ¹¹ Ματθαῖος, οὐ, ὁ, Matthew. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁴ ἁμαρτωλός, οὐ, ὁ, sinner. ¹⁵ συνανέκειμαι, recline at table with.

Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν¹ ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες² ἱατροῦ,³
 ἀλλ' οἱ κακῶς⁴ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε⁵ τί ἐστίν, Ἐλεον⁶ θέλω, 13
 καὶ οὐ θυσίαν·⁷ οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς⁸ εἰς
 μετάνοιαν.⁹

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ 14
 οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁰ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;¹⁰ 15
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος¹¹ πενθεῖν,
 ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹³ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
 ἀπαρθῇ¹⁴ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹³ καὶ τότε νηστεύσουσιν.¹⁰ Οὐδεὶς δὲ 16
 ἐπιβάλλει¹⁵ ἐπίβλημα¹⁶ ῥάκους¹⁷ ἀγνάφου¹⁸ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹⁹ αἶρει
 γὰρ τὸ πλήρωμα²⁰ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον²¹ σχίσμα²² γίνεται.
 Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον²³ νέον²⁴ εἰς ἀσκοὺς²⁵ παλαιούς·¹⁹ εἰ δὲ μήγε,²⁶ 17
 ῥήγνυνται²⁷ οἱ ἀσκοί,²⁵ καὶ ὁ οἶνος²³ ἐκχεῖται,²⁸ καὶ οἱ ἀσκοὶ²⁵ ἀπολοῦνται·
 ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον²³ νέον²⁴ εἰς ἀσκοὺς²⁵ καινούς,²⁹ καὶ ἀμφότεροι³⁰
 συντηροῦνται.³¹

¹ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ² ἰσχύω, be strong, able. ³ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ μαρθάνω, learn, ascertain. ⁶ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ⁷ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁸ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁰ νηστεύω, fast. ¹¹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹² πενθέω, mourn, lament. ¹³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁴ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁶ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁷ ῥάκος, οὐς, τό, rag, piece of cloth. ¹⁸ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁹ παλαιός, old, ancient. ²⁰ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ²¹ χείρων, worse. ²² σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²³ οἶνος, ου, ὁ, wine. ²⁴ νέος, new, young. ²⁵ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ²⁶ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁸ ἐκχέω, pour out, shed. ²⁹ καινός, new, fresh. ³⁰ ἀμφότεροι, both, both of two. ³¹ συντηρέω, preserve, treasure.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοῦ, ἄρχων¹ εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, 18
λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ² μου ἄρτι³ ἐτελεύτησεν·⁴ ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθεε⁵ τὴν
χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19
αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ αἰμορροοῦσα⁶ δώδεκα ἔτη,⁷ 20
προσελθοῦσα ὀπισθεν,⁸ ἤψατο⁹ τοῦ κρασπέδου¹⁰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21
Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι⁹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς¹¹ καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν, Θάρσει,¹² 22
θύγατερ·² ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας
ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος,¹ καὶ ἰδὼν 23
τοὺς αὐλητὰς¹³ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,¹⁴ λέγει αὐτοῖς, 24
Ἀναχωρεῖτε·¹⁵ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,¹⁶ ἀλλὰ καθεύδει.¹⁷ Καὶ
κατεγέλων¹⁸ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν¹⁹ 25
τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.¹⁶ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη²⁰ αὕτη 26
εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι²¹ ἐκεῖθεν²² τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον²³ ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν 28
οἰκίαν, προσήλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,²⁴ κύριε. 29

¹ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ² θυγάτηρ, προς, ἡ, daughter. ³ ἄρτι, now, just now. ⁴ τελευτάω, die, end. ⁵ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ⁶ αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ⁷ ἔτος, ους, τό, year. ⁸ ὀπισθεν, behind, after. ⁹ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁰ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹³ αὐλητής, οὔ, ὁ, flute player, pipe player. ¹⁴ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ καταγέλαω, deride, ridicule. ¹⁹ κρατέω, grasp, lay hold of. ²⁰ φήμη, ης, ἡ, report, news. ²¹ παράγω, pass by, depart. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²³ ἐλεέω, have mercy, pity. ²⁴ ναί, yes, truly.

Τότε ἤψατο¹ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ 30
ἐνεβριμήσατο² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31
δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν³ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν⁴ αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁵ 32
δαιμονιζόμενον.⁶ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός·⁵ 33
καὶ ἐθαύμασαν⁷ οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁸ ἐφάνη⁹ οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι¹⁰ τῶν δαιμονίων 34
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιήγεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,¹² διδάσκων ἐν 35
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων¹³ πᾶσαν νόσον¹⁴ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹⁵ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν 36
δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹⁶ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι¹⁷ καὶ
ἐρριμμένοι¹⁸ ὥσει¹⁹ πρόβατα²⁰ μὴ ἔχοντα ποιμένα.²¹ Τότε λέγει τοῖς 37
μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς²² πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται²³ ὀλίγοι·²⁴ 38
δεήθητε²⁵ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,²² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας²³ εἰς τὸν
θερισμὸν²² αὐτοῦ.

¹ ἅπτομαι, touch or handle. ² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁷ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ φαίνω, shine, appear. ¹⁰ ἄρχων, onτος, ὁ, ruler, prince. ¹¹ περιάγω, lead around, go about. ¹² κώμη, ης, ἡ, village. ¹³ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁵ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁸ ρίπτω, throw, cast. ¹⁹ ὥσει, like, about. ²⁰ πρόβατον, ου, τό, sheep. ²¹ ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ²² θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ²³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁴ ὀλίγος, little, few. ²⁵ δεομαι, ask, request.

Καὶ προσκαλεσάμενος¹ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς **10**

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων,² ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ
θεραπεύειν³ πᾶσαν νόσον⁴ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁵

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ **2**

λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος⁷ ὁ τοῦ

Ζεβεδαίου,⁸ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος,⁹ καὶ **3**

Βαρθολομαῖος:¹⁰ Θωμᾶς,¹¹ καὶ Ματθαῖος¹² ὁ τελώνης:¹³ Ἰάκωβος⁷ ὁ τοῦ

Ἀλφαίου,¹⁴ καὶ Λεββαῖος¹⁵ ὁ ἐπικληθεὶς¹⁶ Θαδδαῖος:¹⁷ Σίμων ὁ **4**

Κανανίτης,¹⁸ καὶ Ἰούδας¹⁹ Ἰσκαριώτης²⁰ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας²¹ αὐτοῖς, λέγων, **5**

Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν²² μὴ εἰσέλθῃτε:

πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα²³ τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **6**

Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν²⁴ ἡ βασιλεία τῶν **7**

οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας²⁵ θεραπεύετε,³ λεπροὺς²⁶ καθαρίζετε,²⁷ δαιμόνια **8**

ἐκβάλλετε: δωρεὰν²⁸ ἐλάβετε, δωρεὰν²⁸ δότε. Μὴ κτήσῃσθε²⁹ χρυσόν,³⁰ **9**

μηδὲ ἄργυρον,³¹ μηδὲ χαλκόν³² εἰς τὰς ζώνας³³ ὑμῶν, μὴ πήραν³⁴ εἰς **10**

¹ προσκαλέω, summon. ² ἀκάθαρτος, unclean, impure. ³ θεραπεύω, heal, care for. ⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁵ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ Ἰάκωβος, James, Jacob. ⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹⁰ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹¹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹² Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹³ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁴ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁵ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ¹⁶ ἐπικαλέω, call upon, invoke. ¹⁷ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁸ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ²¹ παραγγέλλω, order, command. ²² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ²³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ²⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ²⁵ ἀσθενέω, be weak, sick. ²⁶ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ²⁷ καθαρίζω, cleanse, make clean. ²⁸ δωρεάν, without cost, without cause. ²⁹ κτάσμαι, acquire, win. ³⁰ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ³¹ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ³² χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ³³ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ³⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag.

ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,¹ μηδὲ ὑποδήματα,² μηδὲ ῥάβδους·³ ἄξιός⁴ γὰρ ὁ
 ἐργάτης⁵ τῆς τροφῆς⁶ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην⁷ 11
 εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁸ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός⁴ ἐστίν· κακεῖ⁹ μείνατε, ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν 12
 μὲν ἦ ἡ οἰκία ἁγία,⁴ ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἁγία,⁴
 ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.¹⁰ Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς 14
 μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως
 ἐκεῖνης, ἐκτινάξατε¹¹ τὸν κονιορτὸν¹² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω 15
 ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹³ ἔσται γῇ Σοδόμων¹⁴ καὶ Γομόρρων¹⁵ ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως,¹⁶ ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα¹⁷ ἐν μέσῳ λύκων·¹⁸ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹⁹ ὡς οἱ ὄφεις,²⁰ καὶ ἀκέραιοι²¹ ὡς αἱ περιστεραί.²² Προσέχετε²³ 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,²⁴ καὶ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν²⁵ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας²⁶ δὲ 18
 καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν²⁷ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²⁸ αὐτοῖς καὶ τοῖς
 ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²⁹ πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20

¹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁴ ἄξιος, worthy, deserving. ⁵ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁶ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁷ κώμη, ης, ἡ, village. ⁸ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ⁹ κακεῖ, and there. ¹⁰ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹¹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹² κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁰ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²¹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ²² περιστέρα, ἁς, ἡ, dove. ²³ προσέχω, take head of, attend to. ²⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ²⁵ μαστιγώω, whip, lash. ²⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted.

ὕμεις ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν
 ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 21
 τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ θανατώσουσιν³
 αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι⁴ ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ 22
 ὑπομείνας⁵ εἰς τέλος,⁶ οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν⁷ ὑμᾶς ἐν τῇ 23
 πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁸ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
 τελέσητε⁹ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
 αὐτοῦ. Ἀρκετὸν¹⁰ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ 25
 δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην¹¹ Βεελζεβούλ¹²
 ἐκάλεσαν, πόσῳ¹³ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹⁴ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε 26
 αὐτούς: οὐδὲν γὰρ ἐστὶν κεκαλυμμένον¹⁵ ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹⁶ καὶ
 κρυπτὸν¹⁷ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁸ εἴπατε ἐν τῷ 27
 φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς¹⁹ ἀκούετε, κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων.²⁰ Καὶ μὴ 28
 φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
 δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν
 ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη.²¹ Οὐχὶ δύο στρουθία²² 29
 ἀσσαρίου²³ πωλεῖται;²⁴ Καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ²⁵

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ μισέω, hate, detest. ⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ⁶ τέλος, οὗς, τό, end, purpose. ⁷ διώκω, pursue, persecute. ⁸ φεύγω, flee, escape. ⁹ τελέω, finish, fulfill. ¹⁰ ἄρκετός, sufficient, enough. ¹¹ οἰκοδεσπότης, οὗ, ὁ, householder, head of a household. ¹² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹³ πόσος, how many? how great? ¹⁴ οἰκειακός, one of a family. ¹⁵ καλύπτω, cover, veil. ¹⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁷ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁸ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁹ οὖς, οὗς, τό, ear. ²⁰ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ²¹ γένενα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²² στρουθίον, οὗ, τό, sparrow, small bird. ²³ ἀσσάριον, οὗ, τό, assarion. ²⁴ πωλέω, sell. ²⁵ ἄνευ, without (gen).

τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες¹ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι 30
 ἡριθμημέναι² εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων³ διαφέρετε⁴ 31
 ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει⁵ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν⁶ τῶν ἀνθρώπων, 32
 ὁμολογήσω⁵ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν⁶ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
 Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται⁷ με ἔμπροσθεν⁶ τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι⁷ 33
 αὐτὸν καὶ ἐγὼ ἔμπροσθεν⁶ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
 Μὴ νομίσητε⁸ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34
 εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁹ Ἦλθον γὰρ διχάσαι¹⁰ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα¹¹ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην¹²
 κατὰ τῆς πενθεράς¹³ αὐτῆς: καὶ ἐχθροὶ¹⁴ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁵ 36
 αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹⁶ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος:¹⁷ καὶ 37
 ὁ φιλῶν¹⁶ υἱὸν ἢ θυγατέρα¹¹ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος:¹⁷ καὶ ὁς οὐ 38
 λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹⁸ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω¹⁹ μου, οὐκ ἔστιν
 μου ἄξιος.¹⁷ Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὁ ἀπολέσας 39
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν²⁰ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

¹ θρίξ, τρίχος, ἡ, hair. ² ἀριθμέω, number, count. ³ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁴ διαφέρω, differ, carry through. ⁵ ὁμολογέω, confess, profess.
⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁷ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁸ νομίζω, suppose, think. ⁹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁰ διχάζω, divide in two,
 set at variance. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ¹³ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ¹⁴ ἐχθρός, hating,
 enemy (as a noun). ¹⁵ οἰκειακός, one of a family. ¹⁶ φιλέω, love, kiss. ¹⁷ ἄξιος, worthy, deserving. ¹⁸ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁹ ὀπίσω, behind, after (gen).
²⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40

ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν¹ 41

προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν¹

δικαίου λήψεται. Καὶ ὅς ἐάν ποτίσῃ² ἓνα τῶν μικρῶν³ τούτων ποτήριον⁴ 42

ψυχροῦ⁵ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς διατάσσω⁷ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς 11

αὐτοῦ, μετέβη⁸ ἐκεῖθεν⁹ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν

αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ¹⁰ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας 2

δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον 3

προσδοκῶμεν;¹¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 4

ἀπαγγείλατε¹² Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,¹³ 5

καὶ χωλοὶ¹⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁵ καθαρίζονται,¹⁶ καὶ κωφοὶ¹⁷

ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ¹⁸ εὐαγγελίζονται· καὶ 6

μακάριός ἐστιν, ὅς ἐάν μὴ σκανδαλισθῇ¹⁹ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ 7

πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³ μικρός, small, little. ⁴ ποτήριον, οὐ, τό, cup, drinking cup. ⁵ ψυχρός, cold, cold hearted. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ διατάσσω, command, give orders to. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ¹¹ προσδοκάω, wait for, look for. ¹² ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁵ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁶ καθαρίζω, cleanse, make clean. ¹⁷ κωφός, deaf, dumb. ¹⁸ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble.

ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον¹ θεάσασθαι;² Κάλαμον³ ὑπὸ ἀνέμου⁴
σαλευόμενον;⁵ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁶ 8
ἱματίοις ἡμφιεσμένον;⁷ Ἰδού, οἱ τὰ μαλακὰ⁶ φοροῦντες⁸ ἐν τοῖς οἴκοις
τῶν βασιλείων⁹ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί,¹⁰ λέγω 9
ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹¹ προφήτου. Οὗτος γὰρ ἐστὶν περὶ οὗ 10
γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ¹² προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει¹³ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν¹⁴ σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 11
οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹⁵ γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ:
ὁ δὲ μικρότερος¹⁷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. 12
Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹⁶ ἕως ἄρτι¹⁸ ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν βιάζεται,¹⁹ καὶ βιασται²⁰ ἀρπάζουσιν²¹ αὐτήν. Πάντες γὰρ 13
οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν:²² καὶ εἰ θέλετε 14
δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας²³ ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα²⁴ 15
ἀκούειν ἀκουέτω. Τίτι δὲ ὁμοιώσω²⁵ τὴν γενεὰν²⁶ ταύτην; Ὁμοία²⁷ ἐστὶν 16
παιδίοις ἐν ἀγοραῖς²⁸ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν²⁹ τοῖς ἐταίροις³⁰
αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν³¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε:³² 17
ἐθρηνήσαμεν³³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.³⁴ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε³⁵ 18
ἐσθίων μήτε³⁵ πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ 19

¹ ἔρημος, ου, ή, wilderness, desert. ² θεάσασθαι, look at, behold. ³ κάλαμος, ου, ό, reed, reed-pen. ⁴ ἄνεμος, ου, ό, wind. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ μαλακός, soft, effeminate. ⁷ ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ⁸ φορέω, wear, bear. ⁹ βασιλεις, kingly, royal. ¹⁰ ναί, yes, truly. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² πρό, before (gen), before. ¹³ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁵ γεννητός, born, begotten. ¹⁶ βαπτιστής, ου, ό, baptist, baptizer. ¹⁷ μικρός, small, little. ¹⁸ ἄρτι, now, just now. ¹⁹ βιάζω, use force, violence. ²⁰ βιαστής, ου, ό, violent man, forceful. ²¹ ἀρπάζω, seize, snatch. ²² προφητεύω, prophesy, foretell. ²³ Ἡλίας, ου, ό, Elijah. ²⁴ οὖς, ους, τό, ear. ²⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ²⁶ γενεά, ἄς, ή, generation. ²⁷ ὅμοιος, like, similar. ²⁸ ἀγορά, ἄς, ή, marketplace, place of assembly. ²⁹ προσφωνέω, call to, summon. ³⁰ ἐταῖρος, ου, ό, companion, friend. ³¹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ³² ὀρχέομαι, dance. ³³ θρηνέω, lament, mourn. ³⁴ κόπτω, strike, smite. ³⁵ μήτε, neither, nor.

ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹ καὶ
οἰνοπότης,² τελωνῶν³ φίλος⁴ καὶ ἁμαρτωλῶν.⁵ Καὶ ἐδικαιώθη⁶ ἡ σοφία
ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν⁷ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις 20
αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν.⁸ Οὐαί⁹ σοι, Χοραζὶν,¹⁰ οὐαί⁹ σοι, Βηθσαιῖδα,¹¹ 21
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹² καὶ Σιδῶνι¹³ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι¹⁴ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁵ καὶ σποδῷ¹⁶ μετενόησαν.⁸ Πλὴν¹⁷ λέγω ὑμῖν, 22
Τύρῳ¹² καὶ Σιδῶνι¹³ ἀνεκτότερον¹⁸ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,¹⁹ ἢ ὑμῖν. 23
Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,²⁰ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,²¹ ἕως Ἰδου²²
καταβιβασθήσῃ:²³ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις²⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
γινόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι²⁵ τῆς σήμερον.²⁶ Πλὴν¹⁷ λέγω ὑμῖν 24
ὅτι γῇ Σοδόμων²⁴ ἀνεκτότερον¹⁸ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,¹⁹ ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι²⁷ σοι, 25
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας²⁸ ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν²⁹ καὶ συνετῶν,³⁰ καὶ ἀπεκάλυψας³¹ αὐτὰ νηπίοις.³² Ναί,³³ ὁ πατήρ, 26
ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία³⁴ ἔμπροσθέν³⁵ σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ 27

¹ φάγος, ου, ὁ, glutton. ² οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ³ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁶ δικαιοῶ, justify, pronounce righteous. ⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁸ μετανόεω, repent, change my mind. ⁹ οὐαί, woe! alas! woe! ¹⁰ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹¹ Βηθσαιῖδα, ἡ, Bethsaida. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ πάλαι, long ago, of old. ¹⁵ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁶ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁷ πλὴν, however, but. ¹⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ²⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ²¹ ὑψώω, lift up, exalt. ²² Ἰδου, ου, ὁ, Hades. ²³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁶ σήμερον, today, now. ²⁷ ἐξομολογέω, confess, profess. ²⁸ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ²⁹ σοφός, wise. ³⁰ συνετός, intelligent, clever. ³¹ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ³² νήπιος, infant, child. ³³ ναί, yes, truly. ³⁴ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ³⁵ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει¹ τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ
τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,¹ εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται² ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι.³ Δεῦτε⁴ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες⁵ καὶ πεφορτισμένοι,⁶ 28
καὶ γὰρ ἀναπαύσω⁷ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν⁸ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε⁹ ἀπ' 29
ἐμοῦ, ὅτι πραῖός¹⁰ εἰμι καὶ ταπεινός¹¹ τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε
ἀνάπαυσιν¹² ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός⁸ μου χρηστός,¹³ καὶ τὸ 30
φορτίον¹⁴ μου ἑλαφρόν¹⁵ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων· 12

οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,¹⁷ καὶ ἤρξαντο τίλλειν¹⁸ στάχυν¹⁹ καὶ
ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου 2
ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν²⁰ ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ 3
ἀνέγνωτε²¹ τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν¹⁷ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· 4
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²²
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξδον²⁰ ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
ἱερεῦσιν²³ μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε²¹ ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ 5
ἱερεῖς²³ ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,²⁴ καὶ ἀναίτιοι²⁵ εἰσιν; Λέγω 6
δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστίν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἔλεον 7

¹ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ² βούλομαι, wish, will. ³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ⁶ φορτίζω, load, burden. ⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁸ ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ⁹ μαθηθάνω, learn, ascertain. ¹⁰ πραῦς, gentle, mild. ¹¹ ταπεινός, humble, downcast. ¹² ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹³ χρηστός, good, kind. ¹⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁵ ἑλαφρός, light, easy to bear. ¹⁶ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁸ τίλλω, pluck, pick. ¹⁹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²⁰ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ²¹ ἀναγινώσκω, read. ²² πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ²³ ἱερεύς, εως, ὁ, priest. ²⁴ βεβηλόω, profane, desecrate. ²⁵ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ²⁶ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy.

θέλω καὶ οὐ θυσίαν,¹ οὐκ ἂν κατεδικάσατε² τοὺς ἀναιτίους.³ Κύριος γάρ 8
ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβάς⁴ ἐκεῖθεν⁵ ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, 9
ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:⁶ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,
Εἰ ἔξεστιν⁷ τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;⁸ ἵνα κατηγορήσωσιν⁹ αὐτοῦ. Ὁ 11
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον¹⁰ ἓν, καὶ
ἐὰν ἐμπέσῃ¹¹ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,¹² οὐχὶ κρατήσῃ¹³ αὐτὸ
καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹⁴ οὖν διαφέρει¹⁵ ἄνθρωπος προβάτου.¹⁰ Ὡστε ἔξεστιν⁷ 12
τοῖς σάββασιν καλῶς¹⁶ ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹⁷ τὴν 13
χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹⁷ καὶ ἀποκατεστάθη¹⁸ ὑγιής¹⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ 14
Φαρισαῖοι συμβούλιον²⁰ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν
ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν²¹ ἐκεῖθεν:⁵ καὶ 15
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν⁸ αὐτοὺς πάντας, καὶ 16
ἐπετίμησεν²² αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν²³ αὐτὸν ποιήσωσιν: ὅπως 17
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁴ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδού, ὁ παῖς 18
μου ὃν ἠρέτισα:²⁶ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν²⁷ ἡ ψυχὴ μου: θήσω
τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν²⁸ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.²⁹ Οὐκ 19

¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ² καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ³ ἀναιτίος, innocent, guiltless. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ ξηρός, dry, withered. ⁷ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁸ θεραπεύω, heal, care for. ⁹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁰ πρόβατον, οὐ, τό, sheep. ¹¹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹² βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ¹³ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁴ πόσος, how many? how great? ¹⁵ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁶ καλῶς, rightly, well. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁹ ὑγιής, whole, healthy. ²⁰ συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ²¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²² ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²³ φανερός, manifest, apparent. ²⁴ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ²⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁶ αἵρετιζω, choose. ²⁷ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²⁸ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ²⁹ ἀπαγγέλλω, announce, report.

ἐρίσει,¹ οὐδὲ κραυγάσει:² οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις³ τὴν φωνὴν
 αὐτοῦ. Κάλαμον⁴ συντετριμμένον⁵ οὐ κατεάξει,⁶ καὶ λίνον⁷ τυφόμενον⁸ 20
 οὐ σβέσει:⁹ ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος¹⁰ τὴν κρίσιν.¹¹ Καὶ τῷ ὀνόματι 21
 αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.¹²
 Τότε προσηγγέχθη¹³ αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁴ τυφλὸς καὶ κωφός:¹⁵ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν¹⁶ αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν¹⁵ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹⁷ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι¹⁸ οὗτός 23
 ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹⁹ ἄρχοντι²⁰ τῶν
 δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις²¹ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα²² καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:²³ καὶ πᾶσα πόλις ἢ
 οἰκία μερισθεῖσα²² καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς²⁴ τὸν 26
 Σατανᾶν²⁴ ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:²² πῶς οὖν σταθήσεται ἡ
 βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ¹⁹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ 27
 υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.²⁵ 28
 Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα²⁶ ἔφθασεν²⁷ ἐφ'
 ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν 29

¹ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ² κραυγάω, cry out, cry aloud. ³ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁴ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁵ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁶ κατὰγνυμι, break in pieces. ⁷ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ⁸ τύφω, raise smoke. ⁹ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁰ νίκος, ους, τό, victory. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹² ἐλπίζω, hope, hope for. ¹³ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ κωφός, deaf, dumb. ¹⁶ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ²⁰ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ²¹ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ²² μερίζω, divide, part. ²³ ἐρημόω, destroy, strip. ²⁴ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ²⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ²⁶ ἄρα, so, then. ²⁷ φθάνω, come before another, anticipate.

τοῦ ἰσχυροῦ¹ καὶ τὰ σκεύη² αὐτοῦ διαρπάσαι,³ ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ⁴ τὸν
 ἰσχυρόν;¹ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.³ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ 30
 κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁵ Διὰ τοῦτο 31
 λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία⁶ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις·
 ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία⁶ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ 32
 ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ'
 ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν
 τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον⁷ καλόν, καὶ 33
 τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον⁷ σαπρόν,⁸ καὶ τὸν
 καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·⁸ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον⁷ γινώσκεται. 34
 Γεννήματα⁹ ἐχιδνῶν,¹⁰ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ
 γὰρ τοῦ περισσεύματος¹¹ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς 35
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹² ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹² ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν 36
 ὅτι πᾶν ῥῆμα ἄργόν,¹³ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν¹⁴
 περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.¹⁵ Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου 37
 δικαιωθήσῃ,¹⁶ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.¹⁷

¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ² σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ³ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁴ δέω, bind, tie. ⁵ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁷ δένδρον, ου, τό, tree. ⁸ σαπρός, rotten, worthless. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹¹ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹² θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ ἄργός, inactive, idle. ¹⁴ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁵ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁶ δικαιόω, justify, pronounce righteous. ¹⁷ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38

Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39

αὐτοῖς, Γενεὰ¹ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς² σημεῖον ἐπιζητεῖ³ καὶ σημεῖον οὐ

δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁴ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ⁵ γὰρ ἦν 40

Ἰωνᾶς⁴ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁶ τοῦ κήτους⁷ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως

ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς

νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται⁸ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει⁹ μετὰ τῆς γενεᾶς 41

ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹⁰ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν¹¹ εἰς τὸ κήρυγμα¹²

Ἰωνᾶ,⁴ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁴ ὧδε. Βασίλισσα¹³ νότου¹⁴ ἐγερθήσεται ἐν 42

τῇ κρίσει⁹ μετὰ τῆς γενεᾶς¹ ταύτης καὶ κατακρινεῖ¹⁰ αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ

τῶν περάτων¹⁵ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομώντος¹⁶ καὶ ἰδοὺ,

πλεῖον Σολομώντος¹⁶ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον¹⁷ πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ 43

τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται¹⁸ δι' ἀνύδρων¹⁹ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,²⁰

καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω²¹ εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν²² 44

ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,²³ σεσαρωμένον²⁴ καὶ

κεκοσμημένον.²⁵ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει²⁶ μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ 45

ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ²⁷ ἐκεῖ: καὶ

γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα²⁸ τῶν πρώτων.

¹ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ² μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ³ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁴ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ⁵ ὥσπερ, just as, even as. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁸ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ μετανοέω, repent, change my mind. ¹² κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹³ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁴ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁵ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁶ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁷ ἀκάθαρτος, unclean, impure. ¹⁸ διέρχομαι, cross over, pass through. ¹⁹ ἀνυδρος, waterless, dry. ²⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ²² ὅθεν, from where, from which. ²³ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ²⁴ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ²⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁶ παραλαμβάνω, receive, take. ²⁷ κατοικέω, inhabit, dwell. ²⁸ χεῖρων, worse.

Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ¹ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46
 εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ 47
 μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐσθήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. 48
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ
 τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας² τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς 49
 μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
 γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου
 ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ³ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ 13
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν 2
 εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα⁴ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁵
 εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἰδοῦ, 3
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν 4
 ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ⁶ καὶ κατέφαγεν⁷ αὐτά. 5
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁸ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ
 εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁹ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος¹⁰ γῆς: ἡλίου¹¹ δὲ 6
 ἀνατείλαντος¹² ἐκαυματίσθη,¹³ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹⁴ ἐξηράνθη.¹⁵ 7

¹ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ πετρώδης, rocky, stony. ⁹ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ¹⁰ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹¹ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹³ καυματίζω, burn up, scorch. ¹⁴ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch.

Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹ καὶ
ἀπέπνιξαν² αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου 8
καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,³ ὃ δὲ ἐξήκοντα,⁴ ὃ δὲ τριάκοντα.⁵ Ὁ ἔχων ὦτα⁶ 9
ἀκούειν ἀκουέτω.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς 10
αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ 11
μυστήρια⁷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις 12
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται·⁸ ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ
ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι 13
βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.
Καὶ ἀναπληροῦται¹⁰ αὐτοῖς ἡ προφητεία¹¹ Ἡσαΐου,¹² ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ¹³ 14
ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε·⁹ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15
Ἐπαχύνθη¹⁴ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν⁶ βαρέως¹⁵
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·¹⁶ μήποτε¹⁷ ἴδωσιν
τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν⁶ ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν,⁹ καὶ
ἐπιστρέψωσιν,¹⁸ καὶ ἰάσομαι¹⁹ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, 16
ὅτι βλέπουσιν· καὶ τὰ ὦτα⁶ ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι 17
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν²⁰ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ

¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ² ἀποπνίγω, choke, drown. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ οὖς, ους, τό, ear. ⁷ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ⁸ περισσεύω, abound, be rich. ⁹ συνίημι, understand, consider. ¹⁰ ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ¹¹ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ¹² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁴ παχύνω, fatten. ¹⁵ βαρέως, with difficulty, heavily. ¹⁶ καμμύω, close (the eyes), close. ¹⁷ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁸ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁹ ἰάομαι, heal. ²⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for.

εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε 18
 τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
 βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει² τὸ
 ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. 20
 Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη³ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ
 εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν⁴ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21
 πρόσκαιρός⁵ ἐστιν· γενομένης δὲ θλίψεως⁶ ἢ διωγμοῦ⁷ διὰ τὸν λόγον,
 εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁸ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁹ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
 λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹⁰ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη¹¹ τοῦ
 πλούτου¹² συμπνίγει¹³ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁴ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν 23
 γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών·¹
 ὃς δὴ¹⁵ καρποφορεῖ,¹⁶ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁷ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁸ ὁ δὲ
 τριάκοντα.¹⁹

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²⁰ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη²¹ ἡ βασιλεία τῶν 24
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα²² ἐν τῷ ἀγρῷ²³ αὐτοῦ· ἐν δὲ 25
 τῷ καθεύδειν²⁴ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς²⁵ καὶ ἔσπειρεν
 ζιζάνια²⁶ ἀνὰ²⁷ μέσον τοῦ σίτου,²⁸ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν²⁹ ὁ 26

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ῥίζα, ἡ, ῥ, root, that which grows from the root. ⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁶ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ⁷ διωγμός, οὔ, ὁ, persecution. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ ἀκάνθα, ἡ, ῥ, thorn, thorn bush. ¹⁰ μέριμνα, ἡ, ῥ, care, anxiety. ¹¹ ἀπάτη, ἡ, ῥ, deceit, deceitfulness. ¹² πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹³ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁴ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁵ δὴ, also, indeed. ¹⁶ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁸ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ παρατίθημι, set before, entrust. ²¹ ὁμοίω, make like, liken. ²² σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ²³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²⁴ καθεύδω, sleep. ²⁵ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ²⁶ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ²⁷ ἀνά, upwards, upon. ²⁸ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁹ βλαστάνω, sprout, produce.

χόρτος¹ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη² καὶ τὰ ζιζάνια.³ 27

Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου⁴ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ

καλὸν σπέρμα⁵ ἔσπειρας ἐν τῷ σῶ⁶ ἀγρῷ;⁷ Πόθεν⁸ οὖν ἔχει ζιζάνια;³ Ὁ 28

δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς⁹ ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον

αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν¹⁰ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· 29

μήποτε,¹¹ συλλέγοντες¹⁰ τὰ ζιζάνια,³ ἐκριζώσητε¹² ἅμα¹³ αὐτοῖς τὸν σῖτον.

Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹⁵ ἀμφοτέρα¹⁶ μέχρι¹⁷ τοῦ θερισμοῦ·¹⁸ καὶ ἐν 30

καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁸ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,¹⁹ Συλλέξατε¹⁰ πρῶτον τὰ

ζιζάνια,³ καὶ δήσατε²⁰ αὐτὰ εἰς δέσμας²¹ πρὸς τὸ κατακαῦσαι²² αὐτά· τὸν

δὲ σῖτον¹⁴ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²³ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²⁴ αὐτοῖς, λέγων, Ὁμοία²⁵ ἐστὶν ἡ βασιλεία 31

τῶν οὐρανῶν κόκκῳ²⁶ σινάπεως,²⁷ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ

ἀγρῷ⁷ αὐτοῦ· ὁ μικρότερον²⁸ μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων·⁵ ὅταν 32

δὲ αὐξηθῇ,²⁹ μείζον τῶν λαχάνων³⁰ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,³¹ ὥστε

ἐλθεῖν τὰ πετεινά³² τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν³³ ἐν τοῖς κλάδοις³⁴

αὐτοῦ.

¹χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²φαίνω, shine, appear. ³ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁴οικοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁶σός, your, yours. ⁷ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁸πόθεν, from where? whence. ⁹ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁰συλλέγω, collect, gather. ¹¹μήποτε, never, lest perchance. ¹²ἐκριζώω, uproot, root out. ¹³ἅμα, at the same time. ¹⁴σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁵συναυξάνομαι, grow together. ¹⁶ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁷μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁸θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁹θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ²⁰δέω, bind, tie. ²¹δέσμη, ης, ἡ, bundle. ²²κατακαίω, burn up, consume entirely. ²³ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²⁴παρατίθημι, set before, entrust. ²⁵ὅμοιος, like, similar. ²⁶κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁷σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁸μικρός, small, little. ²⁹αὐξάνω, cause to grow, increase. ³⁰λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ³¹δένδρον, ου, τό, tree. ³²πετεινόν, ου, τό, bird. ³³κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ³⁴κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὁμοία¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
 οὐρανῶν ζύμη,² ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν³ εἰς ἀλεύρου⁴ σάτα⁵ τρία, ἕως
 οὗ ἐζυμώθη⁶ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς⁷ 34
 παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35
 προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι⁸
 κεκρυμμένα⁹ ἀπὸ καταβολῆς⁹ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον 36
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹⁰ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν
 ζιζανίων¹¹ τοῦ ἀγροῦ.¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ 37
 καλὸν σπέρμα¹³ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός¹² ἐστὶν ὁ κόσμος: 38
 τὸ δὲ καλὸν σπέρμα,¹³ οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια¹¹
 εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρός¹⁴ ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος: 39
 ὁ δὲ θερισμός¹⁶ συντέλεια¹⁷ τοῦ αἰῶνός ἐστιν: οἱ δὲ θερισταὶ¹⁸ ἄγγελοί
 εἰσιν. Ὡςπερ¹⁹ οὖν συλλέγεται²⁰ τὰ ζιζάνια¹¹ καὶ πυρὶ καίεται,²¹ οὕτως 40
 ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹⁷ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41
 ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν²⁰ ἐκ τῆς βασιλείας

¹ ὅμοιος, like, similar. ² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁵ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ⁶ ζυμώω, leaven, ferment. ⁷ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁸ ἐρεύξομαι, utter, proclaim. ⁹ καταβολή, ης, ἡ, foundation, depositing. ¹⁰ φράζω, explain, interpret. ¹¹ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹² ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹³ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ¹⁴ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁵ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹⁶ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁸ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹⁹ ὥςπερ, just as, even as. ²⁰ συλλέγω, collect, gather. ²¹ καίω, burn, ignite.

αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα¹ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,² καὶ 42
 βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον³ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁴
 καὶ ὁ βρυγμὸς⁵ τῶν ὀδόντων.⁶ Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν⁷ ὡς ὁ ἥλιος⁸ 43
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα⁹ ἀκούειν ἀκούετω.

Πάλιν ὁμοία¹⁰ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹¹ κεκρυμμένῳ¹² ἐν 44
 τῷ ἀγρῷ,¹³ ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹² καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
 ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁴ καὶ ἀγοράζει¹⁵ τὸν ἀγρὸν¹³ ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία¹⁰ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹⁶ ζητοῦντι 45
 καλοὺς μαργαρίτας:¹⁷ ὃς εὐρὼν ἕνα πολύτιμον¹⁸ μαργαρίτην,¹⁷ 46
 ἀπελθὼν πέπρακεν¹⁹ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν¹⁵ αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία¹⁰ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ²⁰ βληθείσῃ εἰς τὴν 47
 θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους²¹ συναγαγούσῃ: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
 ἀναβιβάσαντες²² ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,²³ καὶ καθίσαντες,²⁴ συνέλεξαν²⁵ τὰ
 καλὰ εἰς ἀγγεῖα,²⁶ τὰ δὲ σαπρὰ²⁷ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ 49
 συντελείᾳ²⁸ τοῦ αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν²⁹ τοὺς
 πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον³ 50

¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ³ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁴ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁵ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁶ ὀδός, ὁ, tooth. ⁷ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ⁸ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ⁹ οὖς, ους, τό, ear. ¹⁰ ὁμοιος, like, similar. ¹¹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² κρύπτω, conceal, hide. ¹³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁴ πωλέω, sell. ¹⁵ ἀγοράζω, buy. ¹⁶ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹⁷ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁸ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁹ πιπράσκω, sell. ²⁰ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ²¹ γένος, ους, τό, race, kind. ²² ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ²³ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ²⁴ καθίζω, seat, sit. ²⁵ συλλέγω, collect, gather. ²⁶ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²⁷ σαπρός, rotten, worthless. ²⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ²⁹ ἀφορίζω, separate, set apart.

τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹ καὶ ὁ βρυγμὸς² τῶν ὀδόντων.³

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε⁴ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,⁵ 51

κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς⁶ εἰς 52

τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὅμοιός⁷ ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁸

ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ⁹ αὐτοῦ καινὰ¹⁰ καὶ παλαιά.¹¹

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹² ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν¹³ 53

ἐκεῖθεν·¹⁴ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα¹⁵ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54

συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι¹⁶ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν¹⁷

τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος¹⁸ 55

υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

Ἰάκωβος¹⁹ καὶ Ἰωσῆς²⁰ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας;²¹ Καὶ αἱ ἀδελφαὶ²² αὐτοῦ 56

οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν¹⁷ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57

ἐσκανδαλίζοντο²³ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν

προφήτης ἄτιμος,²⁴ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹⁵ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58

Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν²⁵ αὐτῶν.

¹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ² βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ³ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ ναί, yes, truly. ⁶ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁷ ὅμοιος, like, similar. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁰ καινός, new, fresh. ¹¹ παλαιός, old, ancient. ¹² τελέω, finish, fulfill. ¹³ μεταίρω, go away, depart. ¹⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁵ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁶ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁷ πόθεν, from where? whence. ¹⁸ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹⁹ Ἰάκωβος, James, Jacob. ²⁰ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Josés. ²¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²² ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ²³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁴ ἄτιμος, without honor, dishonored. ²⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης¹ ὁ τετράρχης² τὴν ἀκοήν³ Ἰησοῦ, **14**
καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁴ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁵ αὐτός
ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁶ ἐν αὐτῷ.
Ὁ γὰρ Ἡρώδης¹ κρατήσας⁷ τὸν Ἰωάννην ἔδησεν⁸ αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν **3**
φυλακῇ,⁹ διὰ Ἡρωδιάδα¹⁰ τὴν γυναῖκα Φιλίππου¹¹ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. **4**
Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν¹² σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων **5**
αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. **6**
Γενεσίων¹³ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου,¹ ὠρχήσατο¹⁴ ἡ θυγάτηρ¹⁵ τῆς
Ἡρωδιάδος¹⁰ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹⁶ τῷ Ἡρώδῃ¹ ὅθεν¹⁷ μεθ' ὄρκου¹⁸ **7**
ὡμολόγησεν¹⁹ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα²⁰ ὑπὸ **8**
τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι²¹ τὴν κεφαλὴν
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁵ Καὶ ἐλυπήθη²² ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὄρκους **9**
καὶ τοὺς συνανακειμένους²³ ἐκέλευσεν²⁴ δοθῆναι· καὶ πέμψας **10**
ἀπεκεφάλισεν²⁵ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.⁹ Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ **11**
αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,²¹ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ²⁶· καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς.
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν²⁷ αὐτό· **12**
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν²⁸ τῷ Ἰησοῦ.

¹ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ² τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ ἐνεργέω, work, effect. ⁷ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁰ Ἡρωδιάς, ἁδος, ἡ, Herodias. ¹¹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹² ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹³ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹⁴ ὀρχέομαι, dance. ¹⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁶ ἄρεσκω, please, serve. ¹⁷ ὅθεν, from where, from which. ¹⁸ ὄρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁹ ὁμολογέω, confess, profess. ²⁰ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ²¹ πῖναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²² λυπέω, grieve, pain. ²³ συνανάκειμαι, recline at table with. ²⁴ κελεύω, order, command. ²⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²⁷ θάπτω, bury. ²⁸ ἀπαγγέλλω, announce, report.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹ ἐκεῖθεν² ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον³ τόπον 13
κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁴ ἀπὸ τῶν
πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁵ 14
ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν⁶ τοὺς ἀρρώστους⁷ αὐτῶν. Ὁψίας⁸ δὲ 15
γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημός³
ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν·⁹ ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα
ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας¹⁰ ἀγοράσωσιν¹¹ ἑαυτοῖς βρώματα.¹² Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν¹³ ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς
φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε¹⁴ ἄρτους καὶ 17
δύο ἰχθύας.¹⁵ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας¹⁶ τοὺς 18
ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹⁷ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹⁸ λαβὼν τοὺς πέντε¹⁴ ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁵ ἀναβλέψας¹⁹ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,²⁰ καὶ
κλάσας²¹ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. 20
Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·²² καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον²³ τῶν
κλασμάτων,²⁴ δώδεκα κοφίνους²⁵ πλήρεις.²⁶ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν 21
ἄνδρες ὥσει²⁷ πεντακισχίλιοι,²⁸ χωρὶς²⁹ γυναικῶν καὶ παιδίων.

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁴ πεζῇ, by land, on foot. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ θεραπεύω, heal, care for. ⁷ ἀρρωστος, sick, ill. ⁸ ὄψιος, late. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ ἀγοράζω, buy. ¹² βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹³ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁴ πέντε, five, 5. ¹⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁶ κελεύω, order, command. ¹⁷ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁰ εὐλογέω, bless. ²¹ κλάω, break. ²² χορτάζω, eat until full, be filled. ²³ περισσεύω, abound, be rich. ²⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁵ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ²⁶ πλήρης, full. ²⁷ ὥσει, like, about. ²⁸ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁹ χωρὶς, separate, apart from (gen).

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι² εἰς τὸ πλοῖον, 22
καὶ προάγειν³ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁴ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ 23
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι:
ὁψίας⁵ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον⁶ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁷ ἦν γὰρ ἐναντίος⁸ ὁ
ἄνεμος.⁹ Τετάρτῃ¹⁰ δὲ φυλακῇ¹¹ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25
Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26
ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹² λέγοντες ὅτι
Φάντασμά¹³ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου¹⁴ ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·¹⁵ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς 28
δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν¹⁶ με πρὸς σε ἐλθεῖν
ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος 29
περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν 30
ἄνεμον⁹ ἰσχυρὸν¹⁷ ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι¹⁸ ἔκραξεν,
λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας¹⁹ τὴν χεῖρα 31
ἐπελάβετο²⁰ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,²¹ εἰς τί ἐδίσταςας;²² 32
Καὶ ἐμβάντων² αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν²³ ὁ ἄνεμος·⁹ οἱ δὲ ἐν τῷ 33
πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς²⁴ θεοῦ υἱὸς εἶ.

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαίνω, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ ὄψιος, late. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ κύμα, τος, τό, wave. ⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁰ τέταρτος, fourth. ¹¹ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ¹² ταράσσω, trouble, agitate. ¹³ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁴ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ¹⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁶ κεύω, order, command. ¹⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁸ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²⁰ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ²¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²² διστάζω, doubt, waver. ²³ κοπάζω, stop, abate. ²⁴ ἀληθῶς, truly, really.

Καὶ διαπεράσαντες¹ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.² Καὶ ἐπιγινόντες³ 34

αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁴

ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν⁵ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας· καὶ 36

παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται⁷ τοῦ κρασπέδου⁸ τοῦ ἱματίου

αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο⁷ διεσώθησαν.⁹

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹⁰ τὴν 2

παράδοσιν¹¹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹² τὰς χεῖρας αὐτῶν,

ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3

παραβαίνετε¹⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹¹ ὑμῶν; Ὁ γὰρ 4

θεὸς ἐνετείλατο,¹³ λέγων, Τίμα¹⁴ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ

κακολογῶν¹⁵ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹⁶ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 5

Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Δῶρον,¹⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς,¹⁸

καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹⁴ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ 6

ἡκυρώσατε¹⁹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹¹ ὑμῶν· 7

ὑποκριταί,²⁰ καλῶς²¹ προεφήτευσεν²² περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,²³ λέγων, 8

Ἐγγίξει²⁴ μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν²⁵ με

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ³ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ προσφέρω, bring to, offer. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ⁸ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁹ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁰ παραβαίνω, go aside, transgress. ¹¹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹² νίπτω, wash. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁵ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁶ τελευτάω, die, end. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ ὠφελέω, profit, help. ¹⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ²⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²¹ καλῶς, rightly, well. ²² προφητεύω, prophesy, foretell. ²³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ²⁵ χεῖλος, ους, τό, lip, edge.

τιμᾶ,¹ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω² ἀπέχει³ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁴ δὲ σέβονται⁵ 9
 με, διδάσκοντες διδασκαλίας⁶ ἐντάλματα⁷ ἀνθρώπων. Καὶ 10
 προσκαλεσάμενος⁸ τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε.⁹ Οὐ 11
 τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ¹⁰ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ
 ἐκπορευόμενον¹¹ ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ¹⁰ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 13
 Πᾶσα φυτεία,¹³ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹⁴ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,¹⁵
 ἐκριζωθήσεται.¹⁶ Ἀφετε αὐτούς· ὁδηγοί¹⁷ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς 14
 δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,¹⁸ ἀμφότεροι¹⁹ εἰς βόθυνον²⁰ πεσοῦνται. 15
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον²¹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν²² καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί²³ ἐστε; Οὐπω²⁴ 16
 νοεῖτε²⁵ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²⁶ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν²⁷ χωρεῖ,
 καὶ εἰς ἀφεδρῶνα²⁹ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα¹¹ ἐκ τοῦ στόματος 18
 ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κακεῖνα³⁰ κοινοῖ¹⁰ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς 19
 καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοί³¹ πονηροί, φόνοι,³² μοιχεῖαι,³³ πορνεῖαι,³⁴
 κλοπαί,³⁵ ψευδομαρτυρίαι,³⁶ βλασφημίαι·³⁷ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα¹⁰ 20

¹ τιμάω, honor, value at a price. ² πόρρω, far (away), far. ³ ἀπέχω, received, obtain. ⁴ μάτην, in vain, no end. ⁵ σέβομαι, reverence, worship. ⁶ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁷ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁸ προσκαλέω, summon. ⁹ συνίημι, understand, consider. ¹⁰ κοινώω, make common, defile. ¹¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹⁴ φυτεύω, plant. ¹⁵ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁶ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁷ ὁδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ¹⁸ ὁδηγέω, lead, guide. ¹⁹ ἀμφότεροι, both, both of two. ²⁰ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ²¹ φράζω, explain, interpret. ²² ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ²³ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ²⁴ οὐπω, not yet. ²⁵ νοέω, understand, consider. ²⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁸ χωρέω, make room for, hold. ²⁹ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ³⁰ κακεῖνος, and he, and she. ³¹ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ³² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³³ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³⁴ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ³⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ³⁶ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους¹ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν³ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁴ εἰς τὰ μέρη⁵ Τύρου⁶ καὶ 21

Σιδῶνος.⁷ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία⁸ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁹ ἐκείνων ἐξελθοῦσα 22

ἐκραύγασεν¹⁰ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν¹¹ με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ· ἡ

θυγάτηρ¹² μου κακῶς¹³ δαιμονίζεται.¹⁴ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. 23

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες,

Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹⁵ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 24

Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα¹⁶ τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. 25

Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹⁷ μοι. Ὁ δὲ 26

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ

βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹⁸ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί,¹⁹ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹⁸ 27

ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων²⁰ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης²¹ τῶν κυρίων

αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ²² γύναι, μεγάλη σου ἡ 28

πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη²³ ἡ θυγάτηρ¹² αὐτῆς ἀπὸ τῆς

ᾠρας ἐκείνης.

¹ ἄνιπτος, unwashed. ² κοινοῶ, make common, defile. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁵ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁶ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁷ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁸ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ⁹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁰ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹¹ ἐλέεω, have mercy, pity. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹³ κακῶς, badly, evilly. ¹⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁶ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁷ βοηθέω, come to the aid of. ¹⁸ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁹ ναί, yes, truly. ²⁰ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ²¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²² ὦ, Oh! omega. ²³ ἰάομαι, heal.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν² ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: 29

καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι 30

πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,³ τυφλούς, κωφούς,⁴ κυλλούς,⁵ καὶ

ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν⁶ αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ

ἐθεράπευσεν⁷ αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι,⁸ βλέποντας κωφοὺς⁴ 31

λαλοῦντας, κυλλοὺς⁵ ὑγιείς,⁹ χωλούς³ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς

βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι¹¹ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹²

μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις¹³ οὐ

θέλω, μήποτε¹⁴ ἐκλυθῶσιν¹⁵ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33

αὐτοῦ, Πόθεν¹⁶ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹⁷ ἄρτοι τοσοῦτοι,¹⁸ ὥστε χορτάσαι¹⁹

ὄχλον τοσοῦτον;¹⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους²⁰ ἄρτους ἔχετε; 34

Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα²¹ ἰχθύδια.²² Καὶ ἐκέλευσεν²³ τοῖς ὄχλοις 35

ἀναπεσεῖν²⁴ ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,²⁵ 36

εὐχαριστήσας²⁶ ἔκλασεν,²⁷ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ

μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁹ καὶ ἦραν τὸ 37

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κωφός, deaf, dumb. ⁵ κυλλός, crippled, lame. ⁶ ρίπτω, throw, cast. ⁷ θεραπεύω, heal, care for. ⁸ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² προσμένω, wait longer, remain. ¹³ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹⁴ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁵ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹⁶ πόθεν, from where? whence. ¹⁷ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ πόσος, how many? how great? ²¹ ὀλίγος, little, few. ²² ἰχθύδιον, οὐ, τό, small fish, little fish. ²³ κελεύω, order, command. ²⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁶ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ²⁷ κλάω, break.

περισεύον¹ τῶν κλασμάτων,² ἑπτὰ σφυρίδας³ πλήρεις.⁴ Οἱ δὲ 38
 ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι⁵ ἄνδρες, χωρὶς⁶ γυναικῶν καὶ παιδίων. 39
 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη⁷ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια⁸
 Μαγδαλά.⁹

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹⁰ πειράζοντες¹¹ 16
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹² αὐτοῖς. Ὁ δὲ 2
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας¹³ γενομένης λέγετε, Εὐδία:¹⁴ πυρράζει¹⁵
 γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωΐ,¹⁶ Σήμερον¹⁷ χειμῶν:¹⁸ πυρράζει¹⁵ γὰρ 3
 στυγνάζων¹⁹ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,²⁰ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ
 γινώσκετε διακρίνειν,²¹ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ²² 4
 πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς²³ σημεῖον ἐπιζητεῖ:²⁴ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
 αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ²⁵ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν²⁶ αὐτούς,
 ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν²⁷ ἐπελάθοντο²⁸ ἄρτους λαβεῖν. 5
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁράτε καὶ προσέχετε²⁹ ἀπὸ τῆς ζύμης³⁰ τῶν 6
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹⁰ Οἱ δὲ διελογίζοντο³¹ ἐν ἑαυτοῖς, 7

¹ περισεύω, abound, be rich. ² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ³ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁴ πλήρης, full. ⁵ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁶ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁹ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ πειράζω, test, tempt. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ¹⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ¹⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ σήμερον, today, now. ¹⁸ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹⁹ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ²⁰ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ²¹ διακρίνω, discriminate, judge. ²² γενεά, ἄς, ἡ, generation. ²³ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ²⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁵ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ²⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ²⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁸ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²⁹ προσέχω, take head of, attend to. ³⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ³¹ διαλογίζομαι, debate, reason.

λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί 8
 διαλογίζεσθε¹ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,² ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω³ 9
 νοεῖτε,⁴ οὐδὲ μνημονεύετε⁵ τοὺς πέντε⁶ ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,⁷
 καὶ πόσους⁸ κοφίνους⁹ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν 10
 τετρακισχιλίων,¹⁰ καὶ πόσας⁸ σφυρίδας¹¹ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁴ ὅτι 11
 οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹² ἀπὸ τῆς ζύμης¹³ τῶν Φαρισαίων
 καὶ Σαδδουκαίων;¹⁴ Τότε συνήκαν¹⁵ ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν¹² ἀπὸ τῆς 12
 ζύμης¹³ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς¹⁶ τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδδουκαίων.¹⁴

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη¹⁷ Καισαρείας¹⁸ τῆς Φιλίππου¹⁹ ἠρώτα τοὺς 13
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν;²⁰ ἄλλοι δὲ 14
 Ἡλίαν;²¹ ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,²² ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, 15
 Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ 16
 εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 17
 αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν²³ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ δέ σοι 18
 λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ²⁴ οἰκοδομήσω²⁵ μου τὴν

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² ὀλιγόπιστος, of little faith. ³ οὐπω, not yet. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ πέντε, five, 5. ⁷ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁰ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹¹ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹² προσέχω, take head of, attend to. ¹³ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁵ συνήμι, understand, consider. ¹⁶ διδαχή, ης, ἡ, teaching, instruction. ¹⁷ μέρος, ους, τό, part, portion. ¹⁸ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹⁹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ²⁰ βαπτιστής, οῦ, ὁ, baptist, baptizer. ²¹ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ²² Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ²³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ²⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁵ οἰκοδομέω, build up, construct.

ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹ Ἅδου² οὐ κατισχύσουσιν³ αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ 19

τὰς κλείς⁴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης⁵ ἐπὶ τῆς γῆς,

ἔσται δεδεμένον⁵ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται

λελυμένον⁶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο⁷ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 20

μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύνειν⁸ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21

ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν⁹ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ

ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹⁰ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν¹¹ 22

αὐτῷ λέγων, Ὁ Θεὸς¹² σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς¹³ 23

εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω¹⁴ μου, Σατανᾶ,¹⁵ σκάνδαλόν¹⁶ μου εἶ·

ὅτι οὐ φρονεῖς¹⁷ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς 24

εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω¹⁴ μου ἔλθειν,

ἀπαρνησάσθω¹⁸ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν¹⁹ αὐτοῦ, καὶ

ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει 25

αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν²⁰ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν· 26

τί γὰρ ὠφελεῖται²¹ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,²² τὴν δὲ

ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;²³ Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα²⁴ τῆς

¹ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ² Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ³ κατισχύω, overpower, prevail. ⁴ κλείς, κλειδός, ἡ, key. ⁵ δέω, bind, tie. ⁶ λύω, untie, loose. ⁷

διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ δείκνυμι, show, point out. ⁹ πάσχω, suffer, am acted upon. ¹⁰ προσλαμβάνω, take to myself, welcome.

¹¹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ¹² Θεός, gracious, merciful. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁵ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary.

¹⁶ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁷ φρονέω, think, judge. ¹⁸ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ²⁰ ἕνεκεν, for the sake of,

on account of. ²¹ ὠφελέω, profit, help. ²² κερδαίνω, gain, win. ²³ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ²⁴ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange,

purchasing price.

ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ 27
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει¹ ἐκάστῳ
κατὰ τὴν πράξιν² αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, 28
οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται³ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁴ παραλαμβάνει⁵ ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον⁶ 17
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁷ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁸
κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁹ ἔμπροσθεν¹⁰ αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹¹ τὸ 2
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,¹² τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ¹³ ὡς
τὸ φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας,¹⁴ μετ' αὐτοῦ 3
συλλαλοῦντες.¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν 4
ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹⁶ σοὶ μίαν,
καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ.¹⁴ Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη¹⁷ 5
φωτεινὴ¹⁸ ἐπεσκίασεν¹⁹ αὐτούς: καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁷
λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:²⁰ αὐτοῦ
ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ 6
ἐφοβήθησαν σφόδρα.²¹ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο²² αὐτῶν καὶ 7
εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες²³ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς 8

¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ² πράξις, εως, ἡ, deed, function. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ἕξ, six, 6. ⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ⁶ Ἰάκωβος, James, Jacob. ⁷ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁸ ὑψηλός, high, lofty. ⁹ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ λάμπω, shine. ¹² ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹³ λευκός, white, bright. ¹⁴ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁶ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁷ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁸ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ²⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²² ἅπτομαι, touch or handle. ²³ ἐπαίρω, lift up, raise.

αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 9
λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,² ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί 10
οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλίαν³ δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ 11
Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας³ μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ
ἀποκαταστήσει⁴ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἠλίας³ ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
ἐπέγνωσαν⁵ αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν⁶ ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν⁷ οἱ 13
μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁸ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
γονυπετῶν⁹ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν¹⁰ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
σεληνιαῖζται¹¹ καὶ κακῶς¹² πάσχει: ⁶πολλάκις¹³ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ,
καὶ πολλάκις¹³ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα¹⁴ αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, 16
καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεύσαι.¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 17
ᾠ¹⁶ γενεὰ¹⁷ ἄπιστος¹⁸ καὶ διεστραμμένη,¹⁹ ἕως πότε²⁰ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;
Ἔως πότε²⁰ ἀνέξομαι²¹ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν²² 18

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle. ³ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ⁶ πάσχω, suffer, am acted upon. ⁷ συνίημι, understand, consider. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁰ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹¹ σεληνιαῖζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ πολλάκις, often, many times. ¹⁴ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁵ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁶ ὦ, Oh! omega. ¹⁷ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ¹⁸ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁹ διαστρέφω, distort, pervert. ²⁰ πότε, when? at what time? ²¹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ²² ἐπιτιμάω, rebuke, warn.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη¹ ὁ
παῖς² ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ 19
κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν³ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον⁴ σινάπεως,⁵ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ,
Μετάβηθι⁶ ἐντεῦθεν⁷ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται·⁶ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ⁸
ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος⁹ οὐκ ἐκπορεύεται¹⁰ εἰ μὴ ἐν προσευχῇ¹¹ καὶ 21
νηστείᾳ.¹²

Ἀναστρεφόμενων¹³ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
ἐλυπήθησαν¹⁴ σφόδρα.¹⁵

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναούμ,¹⁶ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα¹⁷ 24
λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ¹⁸ τὰ
δίδραχμα;¹⁷ Λέγει, Ναί.¹⁹ Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν²⁰ 25
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ
τίνων λαμβάνουσιν τέλη²¹ ἢ κῆνσον;²² Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν

¹θεραπεύω, heal, care for. ²παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁴κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁵σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁶μεταβαίνω, depart, leave. ⁷ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ⁹γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁰ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹¹προσευχή, ἡς, ἡ, prayer, place for prayer. ¹²νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹³ἀναστρέφω, return, live. ¹⁴λυπέω, grieve, pain. ¹⁵σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁷δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ¹⁸τελέω, finish, fulfill. ¹⁹ναί, yes, truly. ²⁰προφθάνω, anticipate, come before. ²¹τέλος, ους, τό, end, purpose. ²²κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax.

ἄλλοτριων;¹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἄλλοτριων.¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ 26

Ἰησοῦς, Ἄρα² γε³ ἐλεύθεροί⁴ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν⁵ 27

αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,⁶ καὶ τὸν

ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθύν⁷ ἄρον: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ,

εὐρήσεις στατήρα:⁸ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ⁹ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁰ 18

μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος¹¹ ὁ 2

Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 3

ὕμιν, ἐὰν μὴ στραφῇτε¹² καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς

τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹³ ἑαυτὸν ὡς τὸ 4

παιδίον τούτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ 5

ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὃς 6

δ' ἂν σκανδαλίσῃ⁵ ἓνα τῶν μικρῶν¹⁴ τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,

συμφέρι¹⁵ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ¹⁶ μύλος¹⁷ ὄνικος¹⁸ εἰς τὸν τράχηλον¹⁹

αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ²⁰ ἐν τῷ πελάγει²¹ τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ²² τῷ 7

κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ²³ ἀνάγκη²⁴ γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα: ²³

πλὴν²⁵ οὐαὶ²² τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον²³ ἔρχεται. Εἰ δὲ 8

¹ ἄλλότριος, strange, foreign. ² ἄρα, so, then. ³ γέ, indeed, at least. ⁴ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁸ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ⁹ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁰ ἄρα, so? (introduces a question). ¹¹ προσκαλέω, summon. ¹² στρέφω, turn, am converted. ¹³ ταπεινῶ, humble, humiliate. ¹⁴ μικρός, small, little. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁷ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ¹⁸ ὄνικος, of or for an ass. ¹⁹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ²⁰ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ²¹ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ²² οὐαί, woe! alas! woe! ²³ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ²⁴ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ²⁵ πλὴν, however, but.

ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει¹ σε, ἔκκοψον² αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ
 σοῦ: καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν³ ἢ κυλλόν,⁴ ἢ δύο
 χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ 9
 ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει¹ σε, ἔξελε⁵ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλόν
 σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁶ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς
 ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁷ τοῦ πυρός. Ὅρατε μὴ 10
 καταφρονήσητε⁸ ἐνὸς τῶν μικρῶν⁹ τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ
 ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ 11
 ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹⁰ 12
 πρόβατα,¹¹ καὶ πλανηθῇ¹² ἐν ἐξ αὐτῶν: οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹³
 ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;¹² Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν 13
 αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς
 ἐνενήκοντα ἐννέα¹³ τοῖς μὴ πεπλανημένοις.¹² Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα 14
 ἔμπροσθεν¹⁴ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν
 μικρῶν⁹ τούτων.

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κυλλός, crippled, lame. ⁵ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁶ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ⁹ μικρός, small, little. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ πρόβατον, οὐ, τό, sheep. ¹² πλανάω, deceive, lead astray. ¹³ ἐννέα, nine, 9. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ¹ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον² αὐτὸν μεταξὺ³ 15
 σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.⁴ Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδῃσας⁵ τὸν ἀδελφόν σου: 16
 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε⁶ μετὰ σοῦ ἕτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
 δύο μαρτύρων⁷ ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁸ αὐτῶν, 17
 εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁸ ἔστω σοι
 ὥσπερ⁹ ὁ ἐθνικός¹⁰ καὶ ὁ τελώνης.¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε¹² 18
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα¹² ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε¹³ ἐπὶ
 τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα¹³ ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν 19
 δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁴ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός πράγματος¹⁵ οὗ ἐὰν
 αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20
 Οὗ¹⁶ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν
 μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹⁷ ἁμαρτήσει¹ εἰς 21
 ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;¹⁸ Λέγει αὐτῷ ὁ 22
 Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἔως ἐπτάκις,¹⁸ ἀλλ' ἔως ἐβδομηκοντάκις¹⁹ ἐπτά. 23
 Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη²⁰ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς
 ἠθέλησεν συναῖραι²¹ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ 24
 αὐτοῦ συναίρειν,²¹ προσηνέχθη²² αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης²³ μυρίων²⁴

¹ ἁμαρτάνω, sin. ² ἐλέγχω, convict, reprove. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ μόνος, only, alone. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ παραλαμβάνω, receive, take. ⁷ μάρτυς, υἱός, ὁ, witness. ⁸ παρακούω, overhear, listen. ⁹ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁰ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹¹ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² δέω, bind, tie. ¹³ λύω, untie, loose. ¹⁴ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁵ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ¹⁶ οὗ, where, when. ¹⁷ ποσάκις, how often? how often. ¹⁸ ἐπτάκις, seven times. ¹⁹ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ²⁰ ὁμοιόω, make like, liken. ²¹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ²² προσφέρω, bring to, offer. ²³ ὀφειλέτης, οὐ, ὁ, debtor, sinner. ²⁴ μυρίοι, ten thousand, innumerable.

ταλάντων.¹ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι² ἐκέλευσεν³ αὐτὸν ὁ κύριος 25
 αὐτοῦ πραθῆναι,⁴ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα
 εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι.² Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, 26
 Κύριε, μακροθύμησον⁵ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.² 27
 Σπλαγχνισθεῖς⁶ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ
 δάνειον⁷ ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν 28
 σύνδούλων⁸ αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν⁹ αὐτῷ ἑκατὸν¹⁰ δηνάρια,¹¹ καὶ κρατήσας¹²
 αὐτὸν ἔπνιγεν,¹³ λέγων, Ἀπόδος² μοι εἴ τι ὀφείλεις.⁹ Πесὼν οὖν ὁ 29
 σύνδουλος⁸ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων,
 Μακροθύμησον⁵ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω² σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ 30
 ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν,¹⁴ ἕως οὔ ἀποδῶ² τὸ ὀφειλόμενον.⁹ 31
 Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι⁸ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν¹⁵ σφόδρα:¹⁶
 καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁷ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε 32
 προσκαλεσάμενος¹⁸ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ,
 πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν¹⁹ ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ²⁰ παρεκάλεσάς με: οὐκ 33
 ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι²¹ τὸν σύνδουλόν⁸ σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;²¹ Καὶ 34
 ὀργισθεῖς²² ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισταῖς,²³ ἕως οὔ
 ἀποδῶ² πᾶν τὸ ὀφειλόμενον⁹ αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 35

¹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ² ἀποδίδωμι, give back, pay. ³ κελεύω, order, command. ⁴ πιπράσκω, sell. ⁵ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ⁸ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁹ ὀφείλω, owe, ought. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹² κρατέω, grasp, lay hold of. ¹³ πνίγω, choke, strangle. ¹⁴ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁷ διασαφέω, report, explain. ¹⁸ προσκαλέω, summon. ¹⁹ ὀφειλή, ἡς, ἡ, debt, duty. ²⁰ ἐπεὶ, when, since. ²¹ ἐλέω, have mercy, pity. ²² ὀργίζω, irritate, provoke. ²³ βασανιστής, οὔ, ὁ, jailer, torturer.

ἐπουράνιος¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ
τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα² αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετήρεν⁴ ἀπὸ **19**
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁵ τῆς Ἰουδαίας⁶ πέραν⁷ τοῦ
Ἰορδάνου.⁸ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν⁹ **2**
αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσήλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες¹⁰ αὐτόν, **3**
καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν¹¹ ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε¹³ ὅτι **4**
ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν¹⁴ καὶ θῆλυ¹⁵ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, **5**
Ἕνεκεν¹⁶ τούτου καταλείψει¹⁷ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,
καὶ προσκολληθήσεται¹⁸ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν; Ὡστε οὐκέτι¹⁹ εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς **6**
συνέζευξεν,²⁰ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.²¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς **7**
ἐνετείλατο²² δοῦναι βιβλίον²³ ἀποστασίου,²⁴ καὶ ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει **8**
αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν²⁵ ὑμῶν ἐπέτρεψεν²⁶ ὑμῖν
ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ **9**
ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,²⁷ καὶ

¹ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ μεταίρω, go away, depart. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁰ πειράζω, test, tempt. ¹¹ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹³ ἀναγινώσκω, read. ¹⁴ ἄρσεν, male. ¹⁵ θῆλυς, female, woman. ¹⁶ Ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁸ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁹ οὐκέτι, no longer, no more. ²⁰ συνέζυγνυμι, join together, unite. ²¹ χωρίζω, separate, depart. ²² ἐντέλλομαι, command, give orders. ²³ βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ²⁴ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ²⁵ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ²⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁷ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry.

γαμήσῃ¹ ἄλλην, μοιχᾶται·² καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας¹ μοιχᾶται.² 10

Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία³ τοῦ

ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει⁴ γαμῆσαι.¹ Ὁ δὲ εἶπεν 11

αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν⁵ τὸν λόγον τούτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν 12

γὰρ εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁷ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσιν

εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν

εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες εὐνούχισαν⁸ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ὁ δυνάμενος χωρεῖν⁵ χωρεῖτω.⁵

Τότε προσηνέχθη⁹ αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ¹⁰ αὐτοῖς, καὶ 13

προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν¹¹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14

Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε¹² αὐτὰ ἔλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς¹⁰ αὐτοῖς τὰς χεῖρας, 15

ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.¹³ Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε 16

ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με 17

λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν

εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας;¹⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18

εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις·¹⁵ οὐ μοιχεύσεις·¹⁶ οὐ κλέψεις·¹⁷ οὐ

ψευδομαρτυρήσεις·¹⁸ τίμα¹⁹ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, ἀγαπήσεις 19

¹ γαμέω, marry. ² μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ χωρέω, make room for, hold. ⁶ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ⁹ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁰ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹¹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ¹² κωλύω, forbid, hinder. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ¹⁵ φονεύω, kill, murder. ¹⁶ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁷ κλέπτω, steal. ¹⁸ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁹ τιμάω, honor, value at a price.

τὸν πλησίον¹ σου ὡς σεαυτόν.² Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,³ Πάντα ταῦτα 20
ἐφυλαξάμην⁴ ἐκ νεότητός⁵ μου: τί ἔτι ὑστερῶ;⁶ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ 21
θέλεις τέλειος⁷ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν⁸ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς
πτωχοῖς,⁹ καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹⁰ ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹¹ ἀκολούθει μοι. 22
Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος³ τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος:¹² ἦν γὰρ
ἔχων κτήματα¹³ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹⁴ 23
πλούσιος¹⁵ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹⁶ ἐστὶν κάμηλον¹⁷ διὰ τρυπήματος¹⁸ ραφίδος¹⁹
διελθεῖν,²⁰ ἢ πλούσιον¹⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο²¹ σφόδρα,²² λέγοντες,
Τίς ἄρα²³ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας²⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 26
Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν²⁵ ἐστὶν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.²⁶ 27
Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα
καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι: τί ἄρα²³ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 28
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ²⁷
ὅταν καθίσῃ²⁸ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² σεαυτοῦ, yourself, of you. ³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁴ φυλάσσω, guard, keep. ⁵ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ⁶ ὑστερέω, lack, need. ⁷ τέλειος, complete, perfect. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁰ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹¹ δεῦρο, until now, come here! ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁴ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁵ πλούσιος, rich. ¹⁶ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁷ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁸ τρυπήμα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹⁹ ραφίς, ίδος, ἡ, needle. ²⁰ διέρχομαι, cross over, pass through. ²¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²² σφόδρα, exceedingly, greatly. ²³ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁵ ἀδύνατος, impossible, unable. ²⁶ δυνατός, powerful, possible. ²⁷ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ²⁸ καθίζω, seat, sit.

καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς¹ τοῦ
 Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,² ἢ πατέρα, 29
 ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,³ ἕνεκεν⁴ τοῦ ὀνόματός μου,
 ἑκατονταπλασίονα⁵ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁶ Πολλοὶ 30
 δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοιά⁷ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁸ ὅστις 20
 ἐξῆλθεν ἅμα⁹ πρωῒ¹⁰ μισθώσασθαι¹¹ ἐργάτας¹² εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹³ αὐτοῦ.
 Καὶ συμφωνήσας¹⁴ μετὰ τῶν ἐργατῶν¹² ἐκ δηναρίου¹⁵ τὴν ἡμέραν, 2
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹³ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην 3
 ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁶ ἀργούς·¹⁷ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, 4
 Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹³ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. 5
 Οἱ δὲ ἀπηλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁸ καὶ ἐνάτην¹⁹ ὥραν,
 ἐποίησεν ὡσαύτως.²⁰ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην²¹ ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν 6
 ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹⁷ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὥδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;¹⁷ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.¹¹ Λέγει 7
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹³ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον
 λήψεσθε. Ὁψίας²² δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος¹³ τῷ 8
 ἐπιτρόπῳ²³ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,¹² καὶ ἀπόδος²⁴ αὐτοῖς τὸν

¹ φυλῇ, ἥς, ἡ, tribe, race. ² ἀδελφῇ, ἥς, ἡ, sister. ³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁷ ὅμοιος, like, similar. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ ἅμα, at the same time. ¹⁰ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹¹ μισθόω, hire, hire out. ¹² ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹⁴ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁷ ἀργός, inactive, idle. ¹⁸ ἕκτος, sixth. ¹⁹ ἐνάτος, ninth. ²⁰ ὡσαύτως, likewise. ²¹ ἐνδεκάτος, eleventh. ²² ὄψιος, late. ²³ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²⁴ ἀποδίδωμι, give back, pay.

μισθόν,¹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἔλθόντες οἱ 9
περὶ τὴν ἐνδεκάτην² ὥραν ἔλαβον ἀνὰ³ δηνάριον.⁴ Ἐλθόντες δὲ οἱ 10
πρώτοι ἐνόμισαν⁵ ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ³
δηνάριον.⁴ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον⁶ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,⁷ λέγοντες 11
ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους⁸ ἡμῖν αὐτοὺς
ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν⁹ τὸ βάρος¹⁰ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹¹ 13
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹² οὐκ ἀδικῶ¹³ σε· οὐχὶ
δηναρίου⁴ συνεφώνησάς¹⁴ μοι; Ἄρον τὸ σὸν¹⁵ καὶ ὑπαγε· θέλω δὲ τούτῳ 14
τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν¹⁶ μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν 15
τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; 16
Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρώτοι, καὶ οἱ πρώτοι ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ
εἰσιν κλητοί,¹⁷ ὀλίγοι¹⁸ δὲ ἐκλεκτοί.¹⁹ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς 17
Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν²⁰ τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ 18
ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινούσιν²¹ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν 19
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι²² καὶ μαστιγῶσαι²³ καὶ σταυρῶσαι:²⁴ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται.

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² ἐνδεκάτος, eleventh. ³ ἀνά, upwards, upon. ⁴ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ⁵ νομίζω, suppose, think. ⁶ γογγύζω, mutter, murmur. ⁷ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁸ ἴσος, equal, identical. ⁹ βαστάζω, bear, carry. ¹⁰ βάρος, οὐς, τό, burden, weight. ¹¹ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹² ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹³ ἀδικέω, do wrong, harm. ¹⁴ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁵ σός, your, yours. ¹⁶ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁷ κλητός, called, summoned. ¹⁸ ὀλίγος, little, few. ¹⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²⁰ παραλαμβάνω, receive, take. ²¹ κατακρίνω, condemn. ²² ἐμπαίζω, mock. ²³ μαστιγῶ, whip, lash. ²⁴ σταυρόω, crucify.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
 προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; 21
 Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν² οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν
 σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων³ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον⁴ ὃ
 ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα⁵ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν⁴ μου 23
 πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁵ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ
 καθίσαι² ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων³ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
 ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσται⁶ ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁷ 24
 ἠγανάκτησαν⁸ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁹ 25
 αὐτοὺς εἶπεν, Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες¹⁰ τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹¹
 αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν¹² αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται 26
 ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος:¹³
 καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ¹⁴ ὁ 27
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι,¹⁵ ἀλλὰ διακονῆσαι,¹⁵ καὶ
 δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹⁶ ἀντὶ¹⁷ πολλῶν.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καθίζω, seat, sit. ³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁴ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹¹ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹² κατεξουσιάζω, exercise authority over. ¹³ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁴ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁵ διακονέω, serve, minister. ¹⁶ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹⁷ ἀντὶ, instead of, in place of.

Καὶ ἐκπορευομένων¹ αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 29

Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς
 παράγει,² ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ 31
 ὄχλος ἐπετίμησεν⁴ αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁵ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,
 λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 32
 ἐφώνησεν⁶ αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, 33
 Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34
 ἤψατο⁸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν⁹ αὐτῶν οἱ
 ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν¹⁰ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς Βηθσφαγή¹¹ πρὸς τὸ ὄρος 21
 τῶν Ἑλαιῶν,¹² τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, 2
 Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην¹³ τὴν ἀπέναντι¹⁴ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε
 ὄνον¹⁵ δεδεμένον,¹⁶ καὶ πῶλον¹⁷ μετ' αὐτῆς: λύσαντες¹⁸ ἀγάγετέ μοι. Καὶ 3
 ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειάν¹⁹ ἔχει: εὐθέως δὲ
 ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ 4
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ²⁰ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς 5
 σου ἔρχεται σοι, πραῦς²¹ καὶ ἐπιβεβηκὼς²² ἐπὶ ὄνον¹⁵ καὶ πῶλον¹⁷ υἱὸν
 ὑποζυγίου.²³ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς 6

¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ² παράγω, pass by, depart. ³ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁴ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ἅπτομαι, touch or handle. ⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁰ ἐγγίζω, come near, approach. ¹¹ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ¹² ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ¹³ κώμη, ης, ἢ, village. ¹⁴ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁵ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁶ δέω, bind, tie. ¹⁷ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁸ λύω, untie, loose. ¹⁹ χρειά, ας, ἢ, need, necessity. ²⁰ θυγάτηρ, τρος, ἢ, daughter. ²¹ πραῦς, gentle, mild. ²² ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ²³ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass.

προσέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἡγαγον τὴν ὄνον² καὶ τὸν πῶλον³ καὶ 7
 ἐπέθηκαν⁴ ἐπάνω⁵ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁶ ἐπάνω⁵
 αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν⁷ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: 8
 ἄλλοι δὲ ἔκοπτον⁸ κλάδους⁹ ἀπὸ τῶν δένδρων,¹⁰ καὶ ἐστρώννουν⁷ ἐν τῇ
 ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹¹ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, 9
 λέγοντες, Ὡσαννά¹² τῷ υἱῷ Δαυὶδ: εὐλογημένος¹³ ὁ ἐρχόμενος ἐν
 ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννά¹² ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁴ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς 10
 Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁵ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ 11
 ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁶ τῆς
 Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας¹⁷ καὶ ἀγοράζοντας¹⁸ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁹ τῶν
 κολλυβιστῶν²⁰ κατέστρεψεν,²¹ καὶ τὰς καθέδρας²² τῶν πωλούντων¹⁷ τὰς
 περιστεράς.²³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13
 προσευχῆς²⁴ κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον²⁵ ληστῶν.
 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ²⁷ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν²⁸ 14
 αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια²⁹ ἃ 15

¹ προστάσσω, command, order. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁴ ἐπιτίθμι, lay upon, put. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁷ στρωννύω, spread, furnish. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ¹¹ προάγω, lead forth, go before. ¹² ὡσαννά, hosanna. ¹³ εὐλογέω, bless. ¹⁴ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁵ σείω, shake. ¹⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁷ πωλέω, sell. ¹⁸ ἀγοράζω, buy. ¹⁹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²⁰ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ²¹ καταστρέφω, overturn, destroy. ²² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ²³ περιστερά, ας, ἡ, dove. ²⁴ προσευχή, ἡς, ἡ, prayer, place for prayer. ²⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ²⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ²⁸ θεράπεύω, heal, care for. ²⁹ θαυμάσιος, wonderful, remarkable.

ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας¹ κρᾶζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
 Ὡσαννά² τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,³ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί 16
 οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί:⁴ οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε⁶
 ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων⁷ καὶ θηλαζόντων⁸ κατηρτίσω⁹ αἶνον;¹⁰ Καὶ 17
 καταλιπὼν¹¹ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹² καὶ
 ἠύλισθη¹³ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹⁴ δὲ ἐπανάγων¹⁵ εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.¹⁶ Καὶ ἰδὼν συκὴν¹⁷ μίαν 18
 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα¹⁸
 μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι¹⁹ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.
 Καὶ ἐξηράνθη²⁰ παραχρῆμα²¹ ἡ συκὴ.¹⁷ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ 20
 ἐθαύμασαν,²² λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα²¹ ἐξηράνθη²⁰ ἡ συκὴ;¹⁷ 21
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
 πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²³ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁷ ποιήσετε, ἀλλὰ
 καὶ²⁴ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
 γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ,²⁵ πιστεύοντες, 22
 λήψετε.

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² ὡσαννά, hosanna. ³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁴ ναί, yes, truly. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ ἀναγινώσκω, read. ⁷ νήπιος, infant, child. ⁸ θηλάζω, suckle, nurse. ⁹ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁰ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹¹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹³ αὐλιζομαι, spend the night, lodge. ¹⁴ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁵ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁷ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁸ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁹ μηκέτι, no longer. ²⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ²¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²³ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁴ καὶ, and if, even if. ²⁵ προσευχή, ἡς, ἡ, prayer, place for prayer.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ¹ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;

Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24

αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν

ἐρῶ ἐν ποίᾳ¹ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα² Ἰωάννου πόθεν³ ἦν; Ἐξ 25

οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο⁴ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες,

Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;

Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: πάντες γὰρ 26

ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, 27

Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ¹

ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28

προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὑπάγε, σήμερον⁵ ἐργάζου⁶ ἐν τῷ

ἀμπελῶνι⁷ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον⁸ δὲ 29

μεταμεληθεὶς,⁹ ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ¹⁰ εἶπεν ὡσαύτως.¹¹ 30

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγὼ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι¹² καὶ αἱ πόρναι¹³

προάγουσιν¹⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι

¹ ποίος, what sort of? what? of what sort. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ σήμερον, today, now. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ μεταμέλομαι, regret, repent. ¹⁰ δεύτερος, second. ¹¹ ὡσαύτως, likewise. ¹² τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹³ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before.

καὶ αἱ πόρναι¹ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε²
ὕστερον³ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁴ ὅστις 33
ἐφύτευσεν⁵ ἀμπελῶνα,⁶ καὶ φραγμὸν⁷ αὐτῷ περιέθηκεν,⁸ καὶ ὥρυξεν⁹ ἐν
αὐτῷ ληνόν,¹⁰ καὶ ὠκοδόμησεν¹¹ πύργον,¹² καὶ ἐξέδοτο¹³ αὐτὸν γεωργοῖς,
καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁵ Ὅτε δὲ ἤγγισεν¹⁶ ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν 34
τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁴ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35
Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁴ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹⁷ ὃν δὲ
ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁸ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους 36
πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁹ Ὑστερον³ δὲ 37
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται²⁰ τὸν
υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁴ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός 38
ἐστὶν ὁ κληρονόμος:²¹ δεῦτε,²² ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν²³
τὴν κληρονομίαν²⁴ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 39
ἀμπελῶνος⁶ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,⁶ 40
τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς¹⁴ ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς²⁵ 41
ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα⁶ ἐκδώσεται¹³ ἄλλοις γεωργοῖς,¹⁴

¹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ² μεταμελομαι, regret, repent. ³ ὕστερον, lastly, afterward. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ φυτεύω, plant. ⁶ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁷ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁸ περιτίθημι, place around, put around. ⁹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹⁰ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹¹ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹² πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁴ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁶ ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁹ ὡσαύτως, likewise. ²⁰ ἐντρέπω, turn about, reverence. ²¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²² δεῦτε, come!. ²³ κατέχω, hold back, hold fast. ²⁴ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²⁵ κακῶς, badly, evilly.

οἵτινες ἀποδώσουσιν¹ αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει 42
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε² ἀνέγνωτε³ ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν
ἀπεδοκίμασαν⁴ οἱ οἰκοδομοῦντες,⁵ οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁶
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή⁷ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; 43
Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:⁸ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει⁹ αὐτόν. Καὶ 45
ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι,¹⁰ 46
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹¹ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22
Ὁμοιώθη¹² ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν
γάμους¹³ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι 3
τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,¹³ καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν 4
ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ
ἄριστόν¹⁴ μου ἡτοίμασα,¹⁵ οἱ ταῦροί¹⁶ μου καὶ τὰ σιτιστὰ¹⁷ τεθυμένα,¹⁸
καὶ πάντα ἔτοιμα:¹⁹ δεῦτε²⁰ εἰς τοὺς γάμους.¹³ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες²¹ 5
ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν,²² ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν²³ αὐτοῦ: οἱ δὲ 6

¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ² οὐδέποτε, never. ³ ἀναγινώσκω, read. ⁴ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁵ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁶ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁷ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁸ συνθλάω, break, break in pieces. ⁹ λικμάω, crush, scatter. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹ ἐπειδὴ, since, because. ¹² ὁμοίω, make like, liken. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁴ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁵ ἡτοίμαζω, I prepared. ¹⁶ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ¹⁷ σιτιστός, fattened. ¹⁸ θύω, sacrifice, kill. ¹⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ²² ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²³ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade.

λοιποὶ κρατήσαντες¹ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν² καὶ ἀπέκτειναν. ⁷

Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,³ καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς⁵ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.

Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁷ ἔτοιμός⁸ ἐστιν, οἱ δὲ ⁸

κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.⁹ Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁰ τῶν ⁹

ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες ¹⁰

οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον,

πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη¹¹ ὁ γάμος⁷ ἀνακειμένων.¹² ¹¹

Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹³ τοὺς ἀνακειμένους¹² εἶδεν ἐκεῖ

ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον¹⁴ ἔνδυμα¹⁵ γάμου·⁷ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁶ ¹²

πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα¹⁵ γάμου;⁷ Ὁ δὲ ἐφιμώθη.¹⁷ Τότε ¹³

εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις,¹⁸ Δήσαντες¹⁹ αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας,

ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος²⁰ τὸ ἐξώτερον·²¹ ἐκεῖ ἔσται ὁ

κλαυθμὸς²² καὶ ὁ βρυγμὸς²³ τῶν ὀδόντων.²⁴ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²⁵ ¹⁴

ὀλίγοι²⁶ δὲ ἐκλεκτοί.²⁷

¹ κρατέω, grasp, lay hold of. ² ὕβριζω, mistreat, insult. ³ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁴ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁵ φονεύς, έως, ό, murderer. ⁶ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ⁷ γάμος, ου, ό, marriage, wedding. ⁸ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁹ ἄξιος, worthy, deserving. ¹⁰ διεξόδος, ου, ή, outlet, way out. ¹¹ πλήθω, fill. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁵ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁶ ἐταῖρος, ου, ό, companion, friend. ¹⁷ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁸ διάκονος, ου, ό, minister, deacon. ¹⁹ δέω, bind, tie. ²⁰ σκότος, ους, τό, darkness. ²¹ ἐξώτερος, outer, outside. ²² κλαυθμός, ου, ό, weeping, lamentation. ²³ βρυγμός, ου, ό, biting, gnashing of teeth. ²⁴ ὀδούς, ό, tooth. ²⁵ κλητός, called, summoned. ²⁶ ὀλίγος, little, few. ²⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν² ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν 16
 μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,³ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς⁴ εἶ,
 καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει⁵ σοι περὶ
 οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἶπε οὖν ἡμῖν, τί σοι 17
 δοκεῖ; Ἐξεστὶν⁶ δοῦναι κῆνσον⁷ Καίσαρι,⁸ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 18
 πονηρίαν⁹ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε,¹⁰ ὑποκριταί;¹¹ Ἐπιδείξατέ¹² μοι 19
 τὸ νόμισμα¹³ τοῦ κήνσου.⁷ Οἱ δὲ προσήνεγκαν¹⁴ αὐτῷ δηνάριον.¹⁵ Καὶ 20
 λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁶ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁷ Λέγουσιν αὐτῷ, 21
 Καίσαρος.⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε¹⁸ οὖν τὰ Καίσαρος⁸ Καίσαρι,⁸
 καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν:¹⁹ καὶ ἀφέντες 22
 αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,²⁰ οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23
 ἀνάστασιν,²¹ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 24
 εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει²² ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα²³ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25
 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας²⁴ ἐτελεύτησεν:

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² παγιδεύω, ensnare, entrap. ³ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ μέλει, it is a care, it concerns. ⁶ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁷ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁸ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁰ πειράζω, test, tempt. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹⁴ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁷ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹⁸ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²¹ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ²² ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ²³ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ²⁴ γαμέω, marry. ²⁵ τελευτάω, die, end.

καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,¹ ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26
 Ὅμοίως² καὶ ὁ δεύτερος,³ καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον⁴ δὲ 27
 πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,⁵ τίνος τῶν ἑπτὰ 28
 ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 29
 αὐτοῖς, Πλανᾶσθε,⁶ μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ.
 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει⁵ οὔτε γαμοῦσιν,⁷ οὔτε ἐγκαμίζονται,⁸ ἀλλ' ὡς 30
 ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως⁵ τῶν 31
 νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε⁹ τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ εἰμι 32
 ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς
 θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο¹⁰ 33
 ἐπὶ τῇ διδαχῇ¹¹ αὐτοῦ.
 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν¹² τοὺς Σαδδουκαίους,¹³ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,¹⁴ 35
 πειράζων¹⁵ αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία¹⁶ ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ 37
 καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ¹⁷ σου. Αὕτη 38
 ἔστιν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα³ δὲ ὁμοία¹⁸ αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
 τὸν πλησίον¹⁹ σου ὡς σεαυτόν.²⁰ Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ 40

¹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ² ὁμοίως, likewise, in like manner. ³ δεύτερος, second. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁶ πλανᾶω, deceive, lead astray. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ ἀναγινώσκω, read. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹² φιμώω, muzzle, silence. ¹³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁴ νομικός, pertaining to the law. ¹⁵ πειράζω, test, tempt. ¹⁶ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ¹⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹⁸ ὁμοιος, like, similar. ¹⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²⁰ σεαυτοῦ, yourself, of you.

νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.¹

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 41

ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ

Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, 43

λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ 44

τοὺς ἐχθρούς² σου ὑποπόδιον³ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ 45

αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ 46

ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν⁴ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας

ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.⁵

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ 23

τῆς Μωσέως καθέδρας⁶ ἐκάθισαν⁷ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3

πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ

ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁸ 4

γὰρ φορτία⁹ βαρέα¹⁰ καὶ δυσβάστακτα,¹¹ καὶ ἐπιτιθέασιν¹² ἐπὶ τοὺς

ὤμους¹³ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ¹⁴ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι¹⁵

αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹⁶ τοῖς 5

ἀνθρώποις· πλατύνουσιν¹⁷ δὲ τὰ φυλακτήρια¹⁸ αὐτῶν, καὶ

¹ κρεμάννυμι, hang, hang up. ² ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁴ τολμάω, dare, endure. ⁵ οὐκέτι, no longer, no more. ⁶ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁷ καθίζω, seat, sit. ⁸ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁹ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁰ βαρὺς, heavy, burdensome. ¹¹ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹² ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹³ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁵ κινέω, move, stir. ¹⁶ θεάομαι, look at, behold. ¹⁷ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹⁸ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet.

μεγαλύνουσιν¹ τὰ κράσπεδα² τῶν ἱματίων αὐτῶν: φιλοῦσιν³ τε τὴν 6
 πρωτοκλισίαν⁴ ἐν τοῖς δείπνοις,⁵ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας⁶ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς⁷ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁸ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ 7
 τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, ῤαββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ 8
 ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,⁹ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ 9
 πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:⁹ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ 10
 καθηγητής,⁹ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος.¹⁰ 11
 Ὅστις δὲ ὑψώσει¹¹ ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται:¹² καὶ ὅστις ταπεινώσει¹²
 ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.¹¹

Οὐαὶ¹³ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹⁴ ὅτι κατεσθίετε¹⁵ 13
 τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹⁶ καὶ προφάσει¹⁷ μακρὰ¹⁸ προσευχόμενοι: διὰ
 τοῦτο λήψετε περισσότερον¹⁹ κρίμα.²⁰ Οὐαὶ¹³ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹⁴ ὅτι κλείετε²¹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 ἔμπροσθεν²² τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς
 εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

¹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ² κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ⁵ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ⁷ ἀσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁸ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ⁹ καθηγητής, ου, ό, teacher, leader. ¹⁰ διάκονος, ου, ό, minister, deacon. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² ταπεινόω, humble, humiliate. ¹³ οὐαί, woe! alas! woe! ¹⁴ ὑποκριτής, ου, ό, hypocrite, pretender. ¹⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁶ χήρα, ας, ή, widow. ¹⁷ πρόφασις, εως, ή, pretense, pretext. ¹⁸ μακρός, long, far distant. ¹⁹ περισσός, excessive, abundant. ²⁰ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ²¹ κλείω, shut, shut up. ²² ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

Οὐαί¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι περιάγετε³ τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν⁴ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,⁵ καὶ ὅταν γένηται,
 ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης⁶ διπλότερον⁷ ὑμῶν.

Οὐαί¹ ὑμῖν, ὀδηγοὶ⁸ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση⁹ ἐν τῷ ναῷ,¹⁰ οὐδέν 16
 ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόση⁹ ἐν τῷ χρυσῷ¹¹ τοῦ ναοῦ,¹⁰ ὀφείλει.¹² Μωροὶ¹³ καὶ 17
 τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,¹¹ ἢ ὁ ναὸς¹⁰ ὁ ἀγιάζων¹⁴ τὸν
 χρυσόν;¹¹ Καί, Ὅς ἐὰν ὁμόση⁹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,¹⁵ οὐδέν ἐστίν· ὃς δ' 18
 ἂν ὁμόση⁹ ἐν τῷ δώρῳ¹⁶ τῷ ἐπάνω¹⁷ αὐτοῦ, ὀφείλει.¹² Μωροὶ¹³ καὶ 19
 τυφλοί· τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον,¹⁶ ἢ τὸ θυσιαστήριον¹⁵ τὸ ἀγιάζον¹⁴ τὸ
 δῶρον;¹⁶ Ὁ οὖν ὁμόσας⁹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ¹⁵ ὀμνύει⁹ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν 20
 πᾶσιν τοῖς ἐπάνω¹⁷ αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας⁹ ἐν τῷ ναῷ¹⁰ ὀμνύει⁹ ἐν αὐτῷ 21
 καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι¹⁸ αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας⁹ ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει⁹ ἐν 22
 τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω¹⁷ αὐτοῦ.

Οὐαί¹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁹ τὸ 23
 ἡδύοσμον²⁰ καὶ τὸ ἄνηθον²¹ καὶ τὸ κύμινον,²² καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
 τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν²⁴ καὶ τὸν ἔλεον²⁵ καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει
 ποιῆσαι, κἀκεῖνα²⁶ μὴ ἀφιέναι. Ὅδηγοὶ⁸ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες²⁷ τὸν 24

¹ οὐαί, woe! alas! woe! ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ περιάγω, lead around, go about. ⁴ ξηρός, dry, withered. ⁵ προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁷ διπλοῦς, double, two-fold. ⁸ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ⁹ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁰ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ¹¹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹² ὀφείλω, owe, ought. ¹³ μωρός, foolish, stupid. ¹⁴ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ¹⁵ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ¹⁶ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ²⁰ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ²¹ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ²² κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ²³ βαρὺς, heavy, burdensome. ²⁴ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ²⁵ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ²⁶ κἀκεῖνος, and he, and she. ²⁷ διυλίζω, filter out, strain out.

κῶνωπα,¹ τὴν δὲ κάμηλον² καταπίνοντες.³

Οὐαὶ⁴ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι καθαρίζετε⁶ τὸ 25

ἔξωθεν⁷ τοῦ ποτηρίου⁸ καὶ τῆς παροψίδος,⁹ ἔσωθεν¹⁰ δὲ γέμουσιν¹¹ ἐξ

ἄρπαγῆς¹² καὶ ἀδικίας.¹³ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον⁶ πρῶτον τὸ ἐντὸς¹⁴ 26

τοῦ ποτηρίου⁸ καὶ τῆς παροψίδος,⁹ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς¹⁵ αὐτῶν

καθαρόν.¹⁶

Οὐαὶ⁴ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι παρομοιάζετε¹⁷ 27

τάφοις¹⁸ κεκονιαμένοις,¹⁹ οἵτινες ἔξωθεν⁷ μὲν φαίνονται²⁰ ὡραῖοι,²¹

ἔσωθεν¹⁰ δὲ γέμουσιν¹¹ ὀστέων²² νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.²³ Οὕτως 28

καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁷ μὲν φαίνεσθε²⁰ τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν¹⁰ δὲ

μεστοὶ²⁴ ἐστε ὑποκρίσεως²⁵ καὶ ἀνομίας.²⁶

Οὐαὶ⁴ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι οἰκοδομεῖτε²⁷ τοὺς 29

τάφους¹⁸ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε²⁸ τὰ μνημεῖα²⁹ τῶν δικαίων, καὶ 30

λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν

κοινωνοὶ³⁰ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31

ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων³¹ τοὺς προφῆτας· καὶ ὑμεῖς 32

¹ κῶνωψ, ὦπος, ὁ, gnat, mosquito. ² κάμηλος, ου, ὁ, camel. ³ καταπίνω, drink down, swallow. ⁴ οὐαὶ, woe! alas! woe! ⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ καθαρίζω, cleanse, make clean. ⁷ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁸ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁹ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ¹⁰ ἔσωθεν, from within, within. ¹¹ γέμω, fill, am full of. ¹² ἄρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ¹³ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹⁴ ἐντός, inside, among. ¹⁵ ἐκτός, aside from, besides. ¹⁶ καθάρως, clean, pure. ¹⁷ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁸ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹⁹ κονιάω, whitewash. ²⁰ φαίνω, shine, appear. ²¹ ὡραίος, beautiful, fair. ²² ὀστέον, τό, bone. ²³ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ²⁴ μεστός, full. ²⁵ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²⁶ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ²⁷ οἰκοδομέω, build up, construct. ²⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ³⁰ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ³¹ φονεύω, kill, murder.

πληρώσατε τὸ μέτρον¹ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,² γεννήματα³ 33
 ἐχιδνῶν,⁴ πῶς φύγητε⁵ ἀπὸ τῆς κρίσεως⁶ τῆς γεέννης;⁷ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, 34
 ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς⁸ καὶ γραμματεῖς· καὶ
 ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε,⁹ καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε¹⁰ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε¹¹ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ 35
 ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος
 Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹³ υἱοῦ Βαραχίου,¹⁴ ὃν
 ἐφονεύσατε¹⁵ μεταξὺ¹⁶ τοῦ ναοῦ¹⁷ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.¹⁸ Ἀμὴν λέγω 36
 ὑμῖν ὅτι ἥξει¹⁹ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν²⁰ ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτενοῦσα τοὺς προφήτας καὶ 37
 λιθοβολοῦσα²¹ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις²² ἠθέλησα
 ἐπισυναγαγεῖν²³ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον²⁴ ἐπισυνάγει²³ ὄρνις²⁵ τὰ
 νοσσία²⁶ ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,²⁷ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἴδού, ἀφίεται 38
 ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.²⁸ Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ' ἄρτι²⁹ 39
 ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος³⁰ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ² ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ³ γεννήμα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁷ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ σοφός, wise. ⁹ σταυρώω, crucify. ¹⁰ μαστιγώω, whip, lash. ¹¹ διώκω, pursue, persecute. ¹² ἐκχέω, pour out, shed. ¹³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁴ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ¹⁵ φονεύω, kill, murder. ¹⁶ μεταξὺ, between, after. ¹⁷ ναός, οὗ, ὁ, temple, shrine. ¹⁸ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁹ ἵκω, have come, am present. ²⁰ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ²¹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ²² ποσάκις, how often? how often. ²³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ²⁴ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ²⁵ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ²⁶ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ²⁷ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ²⁸ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ²⁹ ἄρτι, now, just now. ³⁰ εὐλογέω, bless.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ **24**

μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδείξαι¹ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς² τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς **2**

εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ

ᾧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.³

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,⁴ προσῆλθον αὐτῷ οἱ **3**

μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε⁵ ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ

σημεῖον τῆς σῆς⁶ παρουσίας,⁷ καὶ τῆς συντελείας⁸ τοῦ αἰῶνος; Καὶ **4**

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ.⁹ **5**

Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ

χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.⁹ Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους¹⁰ **6**

καὶ ἀκοᾶς¹¹ πολέμων·¹⁰ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·¹² δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι,

ἀλλ' οὐπω¹³ ἐστὶν τὸ τέλος.¹⁴ Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ **7**

βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁵ καὶ λοιμοὶ¹⁶ καὶ σεισμοὶ¹⁷

κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹⁸ Τότε παραδώσουσιν **8**

ὑμᾶς εἰς θλίψιν,¹⁹ καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι²⁰ ὑπὸ

πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται²¹ **10**

πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν²⁰ ἀλλήλους. Καὶ **11**

πολλοὶ ψευδοπροφήται²² ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν⁹ πολλούς. **12**

¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ² οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ πότε, when? at what time? ⁶

σός, your, yours. ⁷ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ¹⁰ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle.

¹¹ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹² θροέω, disturb, agitate. ¹³ οὐπω, not yet. ¹⁴ τέλος, ους, τό, end, purpose. ¹⁵ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁶ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹⁷ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁸ ὠδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ²⁰ μισέω, hate, detest. ²¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet.

Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹ τὴν ἀνομίαν,² ψυχῇσεται³ ἡ ἀγάπη τῶν
πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος,⁵ οὗτος σωθήσεται. Καὶ 13
κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁶
εἰς μαρτύριον⁷ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἔξει⁸ τὸ τέλος.⁵

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁹ τῆς ἐρημώσεως,¹⁰ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ 15
προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων¹¹ νοείτω¹² – τότε οἱ ἐν 16
τῇ Ἰουδαίᾳ¹³ φευγέτωσαν¹⁴ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος¹⁵ μὴ 17
καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ¹⁶ μὴ 18
ἐπιστρεψάτω¹⁷ ὀπίσω¹⁸ ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ¹⁹ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ²⁰ 19
ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις²¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20
δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ²² ὑμῶν χειμῶνος,²³ μηδὲ σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ 21
τότε θλίψις²⁴ μεγάλη, οἷα²⁵ οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν,
οὐδ’ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν²⁶ αἱ ἡμέραι ἐκείναι, οὐκ ἂν 22
ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς²⁷ κολοβωθήσονται²⁶ αἱ ἡμέραι
ἐκείναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι²⁸ καὶ ψευδοπροφῆται,²⁹ 24
καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,³⁰ ὥστε πλανῆσαι,³¹ εἰ δυνατόν,

¹ πληθύνω, multiply, increase. ² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ³ ψύχω, cool, grow cold. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁶ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ ἔχω, have come, am present. ⁹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁰ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹¹ ἀναγινώσκω, read. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁴ φεύγω, flee, escape. ¹⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁶ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁷ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁸ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁹ οὐαὶ, woe! alas! woe! ²⁰ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ²¹ θηλάζω, suckle, nurse. ²² φυγή, ης, ἡ, flight. ²³ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ²⁴ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ²⁵ οἷος, such as, of what kind. ²⁶ κολοβόω, curtail, shorten. ²⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²⁸ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ²⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³⁰ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ³¹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ³² δυνατός, powerful, possible.

καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹ Ἴδού, προεῖρηκα² ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, 25
 Ἴδού, ἐν τῇ ἐρήμῳ³ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε: Ἴδού, ἐν τοῖς ταμείοις,⁴ μὴ
 πιστεύσητε. Ὡςπερ⁵ γὰρ ἡ ἀστραπή⁶ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν⁷ καὶ 27
 φαίνεται⁸ ἕως δυσμῶν,⁹ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁰ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾦ τὸ πτώμα,¹¹ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.¹² 28

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν¹³ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος¹⁴ σκοτισθήσεται, 29
 καὶ ἡ σελήνη¹⁶ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁷ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁸ πεσοῦνται
 ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁹ Καὶ 30
 τότε φανήσεται⁸ τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ
 τότε κόψονται²⁰ πᾶσαι αἱ φυλαὶ²¹ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν²² τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως
 καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος 31
 φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυναΐξουσιν²⁴ τοὺς ἐκλεκτούς¹ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 τεσσάρων²⁵ ἀνέμων,²⁶ ἀπ' ἄκρων²⁷ οὐρανῶν ἕως ἄκρων²⁷ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς²⁸ μάθετε²⁹ τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ κλάδος³⁰ αὐτῆς 32
 γένηται ἀπαλός,³¹ καὶ τὰ φύλλα³² ἐκφύῃ,³³ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς³⁴ τὸ

¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ² προλέγω, say beforehand, forewarn. ³ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁴ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁵ ὥσπερ, just as, even as. ⁶ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁸ φαίνω, shine, appear. ⁹ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁰ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹² ἀετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ¹³ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁴ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹⁵ σκοτιζω, darken. ¹⁶ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ¹⁷ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁸ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁹ σαλεύω, shake, excite. ²⁰ κόπτω, strike, smite. ²¹ φυλή, ἡς, ἡ, tribe, race. ²² νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ²³ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ²⁴ ἐπισυναίγω, gather, gather together. ²⁵ τέσσαρες, four, 4. ²⁶ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ²⁷ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²⁸ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²⁹ μαρθάνω, learn, ascertain. ³⁰ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³¹ ἀπαλός, tender. ³² φύλλον, ου, τό, leaf. ³³ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ³⁴ ἐγγύς, near.

θέρος:¹ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς² 33
 ἐστὶν ἐπὶ θύραις.³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ⁴ ἡ γενεὰ⁵ αὕτη, ἕως 34
 ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁴ οἱ δὲ 35
 λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁴ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας 36
 οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. 37
 Ὡςπερ⁶ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁷ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ ἀνθρώπου. Ὡςπερ⁶ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ⁹ τοῦ 38
 κατακλυσμοῦ¹⁰ τρώγοντες¹¹ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες¹² καὶ ἐγκαμίζοντες,
 ἄχρι¹⁴ ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁷ εἰς τὴν κιβωτόν,¹⁵ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, 39
 ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹⁰ καὶ ἤρην ἅπαντας,¹⁶ οὕτως ἔσται καὶ ἡ
 παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ:¹⁷ ὁ εἷς 40
 παραλαμβάνεται,¹⁸ καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσai¹⁹ ἐν τῷ μύλῳ:²⁰ 41
 μία παραλαμβάνεται,¹⁸ καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε²¹ οὖν, ὅτι οὐκ 42
 οἴδατε ποία²² ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ 43
 ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης²³ ποία²² φυλακῇ²⁴ ὁ κλέπτης²⁵ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν
 ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν²⁶ διορυγῆναι²⁷ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ 44
 ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί:²⁸ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἔρχεται. Τίς ἄρα²⁹ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,³⁰ ὃν κατέστησεν 45

¹ θέρος, ους, τό, summer. ² ἐγγύς, near. ³ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁵ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ⁶ ὥςπερ, just as, even as. ⁷ Νῶε, ὁ, Noah. ⁸ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁹ πρό, before (gen), before. ¹⁰ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ¹¹ τρώγω, gnaw, crunch. ¹² γαμέω, marry. ¹³ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹⁴ ἄχρι, as far as, up to (gen). ¹⁵ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁶ ἅπας, each, every. ¹⁷ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁸ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁹ ἀλήθω, grind. ²⁰ μύλων, mill-house. ²¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²² ποίος, what sort of? what? of what sort. ²³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁴ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ²⁵ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ²⁶ εἰς, permit, allow. ²⁷ διορύσσω, break through, break in. ²⁸ ἑτοιμος, ready, prepared. ²⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ³⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ³¹ καθίστημι, set, constitute.

ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
τροφήν² ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ 46
εὕρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς 47
ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει³ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος 48
ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁴ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξῃται 49
τύπτειν⁵ τοὺς συνδούλους,⁶ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,⁷ 50
ἥξει⁸ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁹ καὶ ἐν ᾧ ὥρᾳ
ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει¹⁰ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος¹¹ αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
ὑποκριτῶν¹² θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν
ὀδόντων.¹⁵

Τότε ὁμοιωθήσεται¹⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα¹⁷ παρθένοις,¹⁸ αἵτινες 25
λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁹ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν²⁰ τοῦ νυμφίου.²¹
Πέντε²² δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,²³ καὶ αἱ πέντε²² μωραί.²⁴ Αἵτινες 2
μωραί,²⁴ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁹ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν
ἔλαιον:²⁵ αἱ δὲ φρόνιμοι²³ ἔλαβον ἔλαιον²⁵ ἐν τοῖς ἀγγείοις²⁶ αὐτῶν μετὰ 4
τῶν λαμπάδων¹⁹ αὐτῶν. Χρονίζοντος⁴ δὲ τοῦ νυμφίου,²¹ ἐνύσταξαν²⁷ 5
πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.²⁸ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ²⁹ γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ 6

¹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ² τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁵ τύπτω, smite, beat. ⁶ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁸ ἤκω, have come, am present. ⁹ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁰ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹¹ μέρος, ους, τό, part, portion. ¹² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁶ ὁμοιάω, make like, liken. ¹⁷ δέκα, ten, 10. ¹⁸ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁹ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ²⁰ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ²¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²² πέντε, five, 5. ²³ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁴ μωρός, foolish, stupid. ²⁵ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²⁶ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²⁷ νυστάζω, become drowsy, doze. ²⁸ καθεύδω, sleep. ²⁹ κραυγή, ἡς, ἡ, outcry, crying.

νυμφίος¹ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν² αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν 7
 πᾶσαι αἱ παρθένοι³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν⁴ τὰς λαμπάδας⁵ αὐτῶν. Αἱ 8
 δὲ μωραὶ⁶ ταῖς φρονίμοις⁷ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου⁸ ὑμῶν, ὅτι αἱ
 λαμπάδες⁵ ἡμῶν σβέννυνται.⁹ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,⁷ λέγουσαι, 9
 Μήποτε¹⁰ οὐκ ἀρκέσῃ¹¹ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς
 πωλοῦντας¹² καὶ ἀγοράσατε¹³ ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν 10
 ἀγοράσαι,¹³ ἦλθεν ὁ νυμφίος:¹ καὶ αἱ ἔτοιμοι¹⁴ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς
 τοὺς γάμους,¹⁵ καὶ ἐκλείσθη¹⁶ ἡ θύρα.¹⁷ Ὑστερον¹⁸ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ 11
 λοιπαὶ παρθένοι,³ λέγουσαι, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ 12
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹⁹ οὖν, ὅτι 13
 οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἔρχεται.

Ὡσπερ²⁰ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν²¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧ μὲν ἔδωκεν πέντε²² 15
 τάλαντα,²³ ὧ δὲ δύο, ὧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν²¹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε²² τάλαντα²³ λαβὼν 16
 εἰργάσατο²⁴ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε²² τάλαντα.²³ Ὡσαύτως²⁵ 17
 καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν²⁶ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν 18

¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ² ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ⁹ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ ἀρκέω, assist, suffice. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἀγοράζω, buy. ¹⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁶ κλείω, shut, shut up. ¹⁷ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²⁰ ὥσπερ, just as, even as. ²¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ²² πέντε, five, 5. ²³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ²⁴ ἐργάζομαι, work, word. ²⁵ ὡσαύτως, likewise. ²⁶ κερδαίνω, gain, win.

ἀπελθὼν ὥρυξεν¹ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν² τὸ ἀργύριον³ τοῦ κυρίου
 αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, 19
 καὶ συναίρει⁴ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε⁵ τάλαντα⁶ 20
 λαβὼν προσήνεγκεν⁷ ἄλλα πέντε⁵ τάλαντα,⁶ λέγων, Κύριε, πέντε⁵
 τάλαντά⁶ μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε⁵ τάλαντα⁶ ἐκέρδησα⁸ ἐπ'
 αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ 21
 ὀλίγα¹⁰ ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·¹¹ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν
 τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα⁶ λαβὼν εἶπεν, 22
 Κύριε, δύο τάλαντά⁶ μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα⁶ ἐκέρδησα⁸
 ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ 23
 ὀλίγα¹⁰ ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·¹¹ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν
 τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον⁶ εἰληφώς εἶπεν, 24
 Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς¹² εἶ ἄνθρωπος, θερίζων¹³ ὅπου οὐκ
 ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν¹⁴ οὐ διεσκόρπισας·¹⁵ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν 25
 ἔκρυψα¹⁶ τὸ τάλαντόν⁶ σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.¹⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 26
 κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,¹⁸ ἦδεις ὅτι θερίζω¹³
 ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν¹⁴ οὐ διεσκόρπισα·¹⁵ ἔδει οὖν σε 27
 βαλεῖν τὸ ἀργύριόν³ μου τοῖς τραπεζίταις,¹⁹ καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην
 ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.²¹ Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,⁶ καὶ δότε τῷ 28

¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ² ἀποκρύπτω, hide, conceal. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁵ πέντε, five, 5. ⁶ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁷ προσφέρω, bring to, offer. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ ὀλίγος, little, few. ¹¹ καθίστημι, set, constitute. ¹² σκληρός, hard, rough. ¹³ θερίζω, reap, gather. ¹⁴ ὅθεν, from where, from which. ¹⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁶ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁷ σός, your, yours. ¹⁸ ὀκνηρός, lazy, idle. ¹⁹ τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ²⁰ κομίζω, receive, bring. ²¹ τόκος, ου, ό, interest, usury.

ἔχοντι τὰ δέκα¹ τάλαντα.² Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ 29
 περισσευθήσεται:³ ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’
 αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον⁴ δούλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος⁵ τὸ ἐξώτερον.⁶ 30
 Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων.⁹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι 31
 ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ, τότε καθίσει¹⁰ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
 συναχθήσεται ἔμπροσθεν¹¹ αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹² αὐτοὺς
 ἀπ’ ἀλλήλων, ὥσπερ¹³ ὁ ποιμὴν¹⁴ ἀφορίζει¹² τὰ πρόβατα¹⁵ ἀπὸ τῶν
 ἐρίφων:¹⁶ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα¹⁵ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια¹⁷ ἐξ 33
 εὐωνύμων.¹⁸ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,¹⁹ οἱ 34
 εὐλογημένοι²⁰ τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε²¹ τὴν ἡτοιμασμένην²²
 ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²³ κόσμου. Ἐπείνασα²⁴ γάρ, καὶ ἐδώκατέ 35
 μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,²⁵ καὶ ἐποτίσατέ²⁶ με: ξένος²⁷ ἦμην, καὶ συνηγάγετέ
 με: γυμνός,²⁸ καὶ περιεβάλετέ²⁹ με: ἡσθένησα,³⁰ καὶ ἐπεσκέψασθέ³¹ με: 36
 ἐν φυλακῇ³² ἦμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
 δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε³³ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,²⁴ καὶ ἐθρέψαμεν;³⁴
 Ἡ διψῶντα,²⁵ καὶ ἐποτίσαμεν;²⁶ Πότε³³ δέ σε εἶδομεν ξένον,²⁷ καὶ 38

¹ δέκα, ten. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ περισσεύω, abound, be rich. ⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁵ σκότος, ους, τό, darkness. ⁶ ἐξώτερος, outer, outside. ⁷ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁸ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ καθίζω, seat, sit. ¹¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹² ἀφορίζω, separate, set apart. ¹³ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁴ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁵ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁶ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹⁷ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ¹⁸ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ εὐλογέω, bless. ²¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ²² ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ²³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ²⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁵ διψάω, thirst, thirst for. ²⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁷ ξένος, strange, stranger. ²⁸ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ²⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ³⁰ ἡσθενέω, be weak, sick. ³¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ³² φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ³³ πότε, when? at what time? ³⁴ τρέφω, make to grow, nourish.

συνηγάγομεν; Ἦ γυμνόν,¹ καὶ περιεβάλομεν;² Πότε³ δέ σε εἶδομεν 39
 ἀσθενῆ,⁴ ἢ ἐν φυλακῇ,⁵ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 40
 βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων
 τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,⁶ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς 41
 ἐξ εὐωνύμων,⁷ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,⁸ εἰς τὸ πῦρ τὸ
 αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον⁹ τῷ διαβόλῳ¹⁰ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42
 Ἐπείνασα¹¹ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,¹² καὶ οὐκ
 ἐποτίσατέ¹³ με: ξένος¹⁴ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,¹ καὶ οὐ 43
 περιεβάλετέ² με: ἀσθενής,⁴ καὶ ἐν φυλακῇ,⁵ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ¹⁵ με. 44
 Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε³ σε εἶδομεν
 πεινῶντα,¹¹ ἢ διψῶντα,¹² ἢ ξένον,¹⁴ ἢ γυμνόν,¹ ἢ ἀσθενή,⁴ ἢ ἐν φυλακῇ,⁵
 καὶ οὐ διηκονήσαμέν¹⁶ σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν 45
 λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁶ οὐδὲ
 ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹⁷ αἰώνιον: οἱ δὲ 46
 δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁸ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν 26

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα¹⁹ γίνεται, 2

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.²⁰ Τότε 3

¹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ² περιβάλλω, put around, clothe. ³ πότε, when? at what time? ⁴ ἀσθενής, weak, infirm. ⁵ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁸ καταράσθαι, curse. ⁹ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ¹⁰ διάβολος, οὐ, ὁ, slanderer, accuser. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² διψάω, thirst, thirst for. ¹³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁴ ξένος, strange, stranger. ¹⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁶ διακονέω, serve, minister. ¹⁷ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ¹⁸ τελέω, finish, fulfill. ¹⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ²⁰ σταυρώω, crucify.

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ
 λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,² καὶ 4
 συνεβουλεύσαντο³ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁴ κρατήσωσιν⁵ καὶ
 ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁶ ἵνα μὴ θόρυβος⁷ γένηται ἐν 5
 τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁸ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ 6
 λεπροῦ,⁹ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹⁰ μύρου¹¹ ἔχουσα 7
 βαρυτίμου,¹² καὶ κατέχεεν¹³ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁴ 8
 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹⁵ λέγοντες, Εἰς τί ἡ
 ἀπώλεια¹⁶ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον¹¹ πραθῆναι¹⁷ πολλοῦ, καὶ 9
 δοθῆναι πτωχοῖς.¹⁸ Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁹ 10
 παρέχετε²⁰ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο²¹ εἰς ἐμέ. Πάντοτε²² 11
 γὰρ τοὺς πτωχοὺς¹⁸ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε²² ἔχετε. 12
 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹¹ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ
 ἐνταφιάσαι²³ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 13
 εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη
 εἰς μνημόσυνον²⁴ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος 14
 Ἰούδας²⁵ Ἰσκαριώτης,²⁶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, 15
 καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα²⁷ ἀργύρια,

¹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ συμβουλεύω, plot, advise. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁶ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ⁷ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁰ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹² βαρύτιμος, very expensive, very precious. ¹³ καταχέω, pour out, down. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁷ πιπράσκω, sell. ¹⁸ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²⁰ παρέχω, offer, afford. ²¹ ἐργάζομαι, work, word. ²² πάντοτε, always, at all times. ²³ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ²⁴ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ²⁵ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁷ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel.

καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν¹ ἵνα αὐτὸν παραδῶ. 16

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων² προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17

αὐτῷ, Ποῦ³ θέλεις ἐτοιμάσομέν⁴ σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁵ Ὁ δὲ εἶπεν, 18

Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁶ καὶ εἴπατε αὐτῷ, Ὁ

διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς⁷ ἐστίν· πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα⁵

μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν⁸ αὐτοῖς 19

ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἠτοίμασαν⁴ τὸ Πάσχα.⁵ Ὁψίας⁹ δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹⁰ 20

μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς 21

ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹¹ σφόδρα¹² ἤρξαντο λέγειν 22

αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹³ ἐγώ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ 23

ἐμβάψας¹⁴ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ¹⁵ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ 24

μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ¹⁶ δὲ

τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν

αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας¹⁷ ὁ 25

παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι¹³ ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας.

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας¹⁸ 26

ἔκλασεν¹⁹ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε· τοῦτό

ἐστίν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον²⁰ καὶ εὐχαριστήσας¹⁸ 27

¹ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ³ ποῦ, where? ⁴ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ⁷ ἐγγύς, near. ⁸ συντάσσω, arrange, direct. ⁹ ὄψιος, late. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ λυπέω, grieve, pain. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁵ τρύβλιον, οὐ, τό, bowl, dish. ¹⁶ οὐαί, woe! alas! woe! ¹⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁸ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ¹⁹ κλάω, break. ²⁰ ποτήριον, οὐ, τό, cup, drinking cup.

ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς¹ διαθήκης,² τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον³ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι⁵ ἐκ τούτου τοῦ²⁸
γεννήματος⁶ τῆς ἀμπέλου,⁷ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν¹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. 29

Καὶ ὑμνήσαντες⁸ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁹ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε¹⁰ ἐν ἐμοὶ ἐν 31
τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ, Πατάξω¹¹ τὸν ποιμένα,¹² καὶ
διασκορπισθήσεται¹³ τὰ πρόβατα¹⁴ τῆς ποιμένης.¹⁵ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί 32
με, προάξω¹⁶ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 33
αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται¹⁰ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε¹⁷
σκανδαλισθήσομαι.¹⁰ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ 34
τῇ νυκτί, πρὶν¹⁸ ἀλέκτορα¹⁹ φωνῆσαι,²⁰ τρίς²¹ ἀπαρνήσῃ²² με. Λέγει 35
αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν²³ δέῃ με σὺν σοί ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε
ἀπαρνήσωμαι.²² Ὅμοίως²⁴ δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

¹ καινός, new, fresh. ² διαθήκη, ης, ἡ, covenant, will. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁵ ἄρτι, now, just now. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁸ ὑμνέω, sing to, praise. ⁹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁰ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹¹ πατάσσω, strike, smite. ¹² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹³ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁵ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ οὐδέποτε, never. ¹⁸ πρὶν, before, formerly. ¹⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ²⁰ φωνέω, call, crow. ²¹ τρίς, thrice, three times. ²² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²³ κἂν, and if, even if. ²⁴ ὁμοίως, likewise, in like manner.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹ λεγόμενον Γεθσημανῆ,² καὶ 36
λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε³ αὐτοῦ,⁴ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι
ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν⁵ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,⁶ 37
ἤρξατο λυπεῖσθαι⁷ καὶ ἀδημονεῖν.⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 38
Περίλυπός⁹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε
μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν,¹¹ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ 39
προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν¹² ἐστὶν, παρελθέτω¹³
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον¹⁴ τοῦτο· πλὴν¹⁵ οὐχ ὥς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὥς σύ. Καὶ 40
ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹⁶ καὶ
λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε¹⁷ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι¹⁰ μετ'
ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε¹⁰ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁸ 41
Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹⁹ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.²⁰ Πάλιν ἐκ δευτέρου²¹ 42
ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ
ποτήριον¹⁴ παρελθεῖν¹³ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά
σου. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:¹⁶ ἦσαν γὰρ αὐτῶν 43
οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.²² Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν 44
προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς 45
μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹⁶ τὸ λοιπὸν καὶ

¹ χωρίον, ου, τό, place, field. ² Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ³ καθίζω, seat, sit. ⁴ αὐτοῦ, there, here. ⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷ λυπέω, grieve, pain. ⁸ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹ μικρός, small, little. ¹² δυνατός, powerful, possible. ¹³ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁴ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ¹⁵ πλὴν, however, but. ¹⁶ καθεύδω, sleep. ¹⁷ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁸ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁹ πρόθυμος, willing, ready. ²⁰ ἀσθενής, weak, infirm. ²¹ δεύτερος, second. ²² βαρέω, burden, weigh down.

ἀναπαύεσθε.¹ Ἰδοῦ, ἤγγικεν² ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.³ Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοῦ, ἤγγικεν 46
 ὁ παραδιδούς με.
 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, Ἰούδας,⁴ εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
 αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαिरῶν⁵ καὶ ξύλων,⁶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ
 πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, 48
 λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,⁷ αὐτός ἐστιν· κρατήσατε⁸ αὐτόν. Καὶ εὐθέως 49
 προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν⁹ αὐτόν. Ὁ 50
 δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁰ ἐφ' ᾧ πάρει;¹¹ Τότε προσελθόντες
 ἐπέβαλον¹² τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν⁸ αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, 51
 εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας¹³ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν¹⁴ τὴν μάχαιραν⁵
 αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹⁵ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν¹⁶ αὐτοῦ τὸ
 ὠτίον.¹⁷ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν¹⁸ σου τὴν μάχαιραν⁵ 52
 εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν⁵ ἐν μαχαίρᾳ⁵
 ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι¹⁹ παρακαλέσαι τὸν 53
 πατέρα μου, καὶ παραστήσει²⁰ μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας²¹
 ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν 54
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστήν²² ἐξήλθετε

¹ ἀναπαύω, refresh, take rest. ² ἐγγίζω, come near, approach. ³ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁶ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁰ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹¹ πάρειμι, be present, have arrived. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁴ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁵ πατάσσω, strike, smite. ¹⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁸ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁹ ἄρτι, now, just now. ²⁰ παρίστημι, be present, stand by. ²¹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand.

μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν³ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
ἐκαθεζόμεν⁴ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ⁵ με. Τοῦτο δὲ 56
ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ
μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.⁶

Οἱ δὲ κρατήσαντες⁵ τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον⁷ πρὸς Καϊάφαν⁸ τὸν ἀρχιερέα, 57
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,⁹ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁰ τοῦ ἀρχιερέως: καὶ
εἰσελθὼν ἔσω¹¹ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹² ἰδεῖν τὸ τέλος.¹³ Οἱ δὲ 59
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον¹⁴ ὅλον ἐζήτουν
ψευδομαρτυρίαν¹⁵ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν¹⁶ αὐτόν, καὶ οὐχ 60
εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁷ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 61
Ὑστερον¹⁸ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁷ εἶπον, Οὗτος ἔφη,
Δύναμαι καταλῦσαι¹⁹ τὸν ναὸν²⁰ τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι²¹ αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
ἀποκρίνῃ; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;²² Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.²³ Καὶ 63
ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω²⁴ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ
ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ 64

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁴ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁵ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁶ φεύγω, flee, escape. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ ἔσω, within, inside. ¹² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹³ τέλος, ους, τό, end, purpose. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹⁶ θανατόω, put to death, subdue. ¹⁷ ψευδόμενος, υρος, ὁ, false witness. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ καταλύω, destroy, lodge. ²⁰ ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ²¹ οἰκοδομέω, build up, construct. ²² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ²³ σιωπάω, be silent, keep silence. ²⁴ ἐξορκίζω, put under oath, adjure.

Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν¹ λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι² ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
 νεφελῶν³ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν⁴ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 65
 λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν·⁵ τί ἔτι χρεῖαν⁶ ἔχομεν μαρτύρων;⁷ Ἴδε, νῦν
 ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁸ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
 εἶπον, Ἐνοχος⁹ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν¹⁰ εἰς τὸ πρόσωπον 67
 αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹¹ αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν,¹² λέγοντες, 68
 Προφήτευσον¹³ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας¹⁴ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ·¹⁵ καὶ προσήλθεν αὐτῷ μία 69
 παιδίσκη,¹⁶ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹⁷ Ὁ δὲ 70
 ἡρνήσατο¹⁸ ἔμπροσθεν¹⁹ αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
 Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,²⁰ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
 αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.²¹ Καὶ πάλιν 72
 ἡρνήσατο¹⁸ μεθ' ὅρκου²² ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν²³ δὲ 73
 προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς²⁴ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ:
 καὶ γὰρ ἡ λαλιά²⁵ σου δῆλόν²⁶ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν²⁷ 74
 καὶ ὁμνύειν²⁸ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ²⁹

¹ πλὴν, however, but. ² ἄρτι, now, just now. ³ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁴ διαρρήσσω, tear asunder. ⁵ βλασφημέω, revile, blaspheme. ⁶ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ μάρτυς, υρος, ὁ, witness. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ἐμπτύω, spit upon. ¹¹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹² ῥαπίζω, slap, strike. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ παῖω, strike, hit. ¹⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁶ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁷ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁸ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ²⁰ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ²¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ²² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ²³ μικρός, small, little. ²⁴ ἀληθῶς, truly, really. ²⁵ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking. ²⁶ δῆλος, clear, evident. ²⁷ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ²⁸ ὁμνύω, swear, take an oath. ²⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

ἐφώνησεν.¹ Καὶ ἐμνήσθη² ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος 75
 αὐτῷ ὅτι Πρὶν³ ἀλέκτορα⁴ φωνῆσαι,¹ τρίς⁵ ἀπαρνήσῃ⁶ με. Καὶ ἐξελθὼν
 ἔξω ἔκλαυσεν⁷ πικρῶς.⁸

Πρωῖας⁹ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹⁰ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι¹¹ αὐτόν: καὶ 2
 δήσαντες¹² αὐτὸν ἀπήγαγον¹³ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ¹⁴ Πιλάτῳ
 τῷ ἡγεμόνι.¹⁵

Τότε ἰδὼν Ἰούδας¹⁶ ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹⁷ μεταμεληθεὶς¹⁸ 3
 ἀπέστρεψεν¹⁹ τὰ τριάκοντα²⁰ ἀργύρια²¹ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ἥμαρτον²² παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.²³ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας²⁴ τὰ ἀργύρια²¹ ἐν τῷ ναῷ,²⁵ 5
 ἀνεχώρησεν:²⁶ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγεστο.²⁷ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια²¹ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν²⁸ βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,²⁹ ἐπεὶ³⁰
 τιμὴ³¹ αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον¹⁰ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν³² ἐξ αὐτῶν 7
 τὸν ἀγρὸν³³ τοῦ κεραμέως,³⁴ εἰς ταφὴν³⁵ τοῖς ξένοις.³⁶ Διὸ ἐκλήθη ὁ 8
 ἀγρὸς³³ ἐκεῖνος Ἀγρὸς³³ Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον.³⁷ Τότε ἐπληρώθη τὸ 9

¹ φωνέω, call, crow. ² μιμνήσκομαι, remember, recall. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁵ τρίς, thrice, three times. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ κλαίω, weep, weep for. ⁸ πικρῶς, bitterly. ⁹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁰ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹¹ θανατῶ, put to death, subdue. ¹² δέω, bind, tie. ¹³ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁴ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁵ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁶ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁷ κατακρίνω, condemn. ¹⁸ μεταμέλομαι, regret, repent. ¹⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ²¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²² ἁμαρτάνω, sin. ²³ ἁθῶς, innocent, guiltless. ²⁴ ρίπτω, throw, cast. ²⁵ ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ²⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁷ ἀπάγχω, choke, strangle. ²⁸ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ²⁹ Κορβαν, gift to God, corban. ³⁰ ἐπεὶ, when, since. ³¹ τιμή, ἡς, ἡ, honor, price. ³² ἀγοράζω, buy. ³³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ³⁴ κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ³⁵ ταφή, ἡς, ἡ, burial, burial place. ³⁶ ξένος, strange, stranger. ³⁷ σήμερον, today, now.

ρήθην διὰ Ἰερεμίου¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ
 τριάκοντα² ἀργύρια,³ τὴν τιμὴν⁴ τοῦ τετιμημένου,⁵ ὃν ἐτιμήσαντο⁵ ἀπὸ
 υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν⁶ τοῦ κεραμέως,⁷ καθὰ⁸ 10
 συνέταξέν⁹ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν¹⁰ τοῦ ἡγεμόνος·¹¹ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμών,¹¹ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι¹² αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων 12
 καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, 13
 Οὐκ ἀκούεις πόσα¹³ σου καταμαρτυροῦσιν;¹⁴ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ 14
 πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζουν¹⁵ τὸν ἡγεμόνα¹¹ λίαν.¹⁶ Κατὰ δὲ 15
 ἑορτὴν¹⁷ εἰώθει¹⁸ ὁ ἡγεμών¹¹ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον,¹⁹ ὃν ᾔθελον.
 Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹⁹ ἐπίσημον,²⁰ λεγόμενον Βαραββᾶν.²¹ 16
 Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω
 ὑμῖν; Βαραββᾶν,²¹ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον²² παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,²³ 19
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ
 δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον²⁴ σήμερον²⁵ κατ' ὄναρ²⁶ δι' αὐτόν. Οἱ 20

¹Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ²τριάκοντα, thirty, 30. ³ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴τιμή, ἧς, ἡ, honor, price. ⁵τιμάω, honor, value at a price. ⁶ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ⁷κεραμέως, έως, ὁ, potter. ⁸καθὰ, just as, as. ⁹συντάσσω, arrange, direct. ¹⁰ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹²κατηγορέω, accuse, charge. ¹³πόσος, how many? how great? ¹⁴καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁵θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹⁶λίαν, greatly, very. ¹⁷ἑορτή, ἧς, ἡ, feast, festival. ¹⁸εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁹δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ²⁰ἐπίσημος, splendid, outstanding. ²¹Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ²²φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ²³βῆμα, τος, τό, judgment seat. ²⁴πάσχω, I suffered. ²⁵σήμερον, today, now. ²⁶ὄναρ, τό, dream.

δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται
τὸν Βαραββᾶν,¹ τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν² 21
εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον,
Βαραββᾶν.¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν 22
λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω.³ Ὁ δὲ 23
ἡγεμὼν² ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς⁴ ἔκραζον,
λέγοντες, Σταυρωθήτω.³ Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,⁵ ἀλλὰ 24
μᾶλλον θόρυβος⁶ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο⁷ τὰς χεῖρας ἀπέναντι
τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁹ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου:
ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'²⁵
ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:¹ 26
τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁰ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.³

Τότε οἱ στρατιῶται¹¹ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες¹² τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
πραιτώριον,¹³ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:¹⁴ καὶ ἐκδύσαντες 28
αὐτόν, περιέθηκαν¹⁶ αὐτῷ χλαμύδα¹⁷ κοκκίνην.¹⁸ Καὶ πλέξαντες¹⁹ 29
στέφανον²⁰ ἐξ ἀκανθῶν,²¹ ἐπέθηκαν²² ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ
κάλαμον²³ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες²⁴ ἔμπροσθεν²⁵

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ σταυρόω, crucify. ⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ ἄθῳος, innocent, guiltless. ¹⁰ φραγελλόω, flog, scourge. ¹¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹² παραλαμβάνω, receive, take. ¹³ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹⁵ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁶ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁸ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁹ πλέκω, plait, weave. ²⁰ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ²¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²² ἐπιτίθημι, lay upon, put. ²³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²⁴ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ²⁵ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ 30
ἐμπτύσαντες² εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,³ καὶ ἔτυπτον⁴ εἰς τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁵ αὐτὸν τὴν 31
χλαμύδα,⁶ καὶ ἐνέδυσαν⁷ αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον⁸ αὐτὸν
εἰς τὸ σταυρῶσαι.⁹

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹⁰ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
ἠγγάρευσαν¹¹ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
λεγόμενον Γολγοθᾶ,¹³ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου¹⁴ Τόπος, ἔδωκαν 34
αὐτῷ πιεῖν ὄξος¹⁵ μετὰ χολῆς¹⁶ μεμιγμένον·¹⁷ καὶ γευσάμενος¹⁸ οὐκ
ἠθέλεν πιεῖν. Σταυρώσαντες⁹ δὲ αὐτόν, διμερίσαντο¹⁹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 35
βάλλοντες κλῆρον.²⁰ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν 36
ἐπάνω²² τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν²³ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός
ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται⁹ σὺν αὐτῷ 38
δύο λησταί,²⁴ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.²⁵ Οἱ δὲ 39
παραπορευόμενοι²⁶ ἐβλασφήμουν²⁷ αὐτόν, κινοῦντες²⁸ τὰς κεφαλὰς
αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων²⁹ τὸν ναὸν³⁰ καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις 40
οἰκοδομῶν,³¹ σῶσον σεαυτόν·³² εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ

¹ ἐμπαίζω, mock. ² ἐμπτύω, spit upon. ³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ τύπτω, smite, beat. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ σταυρώω, crucify. ¹⁰ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹¹ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹² σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹³ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹⁴ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁵ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁶ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ¹⁷ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁸ γεύομαι, taste, experience. ¹⁹ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁰ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ²¹ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ²² ἐπάνω, above, over (gen). ²³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ²⁷ βλασφημέω, revile, blaspheme. ²⁸ κινέω, move, stir. ²⁹ καταλύω, destroy, lodge. ³⁰ ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ³¹ οἰκοδομέω, build up, construct. ³² σεαυτοῦ, yourself, of you.

σταυροῦ.¹ Ὁμοίως² δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες³ μετὰ τῶν 41
 γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, 42
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν
 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,¹ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: 43
 ῥυσάσθω⁴ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' 44
 αὐτὸ καὶ οἱ ληστὰι⁵ οἱ συσταυρωθέντες⁶ αὐτῷ ὠνειδίζον⁷ αὐτόν.
 Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁸ ὥρας σκότος⁹ ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹⁰ 45
 Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην¹⁰ ὥραν ἀνεβόησεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, 46
 Ἥλί,¹² Ἥλί,¹² λιμὰ¹³ σαβαχθανί;¹⁴ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα
 τί με ἐγκατέλιπες;¹⁵ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι 47
 Ἥλιαν¹⁶ φωνεῖ¹⁷ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹⁸ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν 48
 σπόγγον,¹⁹ πλήσας²⁰ τε ὄξους,²¹ καὶ περιθεὶς²² καλάμῳ,²³ ἐπότιζεν²⁴ αὐτόν.
 Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος¹⁶ σῶσων αὐτόν. Ὁ 49
 δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ 51
 καταπέτασμα²⁵ τοῦ ναοῦ²⁶ ἐσχίσθη²⁷ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁸ ἕως κάτω:²⁹
 καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη:³⁰ καὶ αἱ πέτραι³¹ ἐσχίσθησαν:²⁷ καὶ τὰ μνημεῖα³² 52
 ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων³³ ἁγίων ἠγέρθη: 53

¹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ² ὁμοίως, likewise, in like manner. ³ ἐμπαίζω, mock. ⁴ ῥύομαι, rescue, save. ⁵ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁶ συσταυρόω, crucify together with. ⁷ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁸ ἕκτος, sixth. ⁹ σκότος, οὐς, τό, darkness. ¹⁰ ἕνατος, ninth. ¹¹ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹² ἡλί, Eli, my God. ¹³ λιμὰ, why. ¹⁴ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁵ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁶ Ἥλιος, οὐ, ὁ, Elijah. ¹⁷ φωνέω, call, crow. ¹⁸ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁹ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ πλήθω, fill. ²¹ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²² περιτίθωμι, place around, put around. ²³ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ²⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ²⁶ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ²⁷ σχίζω, split, separate. ²⁸ ἀνωθεν, from above, again. ²⁹ κάτω, down, below. ³⁰ σειώ, shake. ³¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ³² μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ³³ κοιμάομαι, sleep, fall asleep.

καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων¹ μετὰ τὴν ἔγερσιν² αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς
 τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν³ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος⁴ καὶ 54
 οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν⁵ καὶ τὰ
 γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,⁶ λέγοντες, Ἀληθῶς⁷ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.
 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν⁸ θεωροῦσαι, αἵτινες 55
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι⁹ αὐτῷ, ἐν αἷς 56
 ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁰ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου¹¹ καὶ Ἰωσὴ¹²
 μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.¹³

Ὁψίας¹⁴ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος¹⁵ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁶ 57
 τοῦνομα¹⁷ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹⁸ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος 58
 προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ἡτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος
 ἐκέλευσεν¹⁹ ἀποδοθῆναι²⁰ τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ 59
 ἐνετύλιξεν²¹ αὐτὸ σινδόνι²² καθαρᾷ,²³ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ²⁴ 60
 αὐτοῦ μνημείῳ,¹ ὃ ἐλατόμησεν²⁵ ἐν τῇ πέτρᾳ·²⁶ καὶ προσκυλίσας²⁷ λίθον
 μέγαν τῇ θύρᾳ²⁸ τοῦ μνημείου,¹ ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ 61
 Μαγδαληνή,¹⁰ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι²⁹ τοῦ τάφου.³⁰

¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ² ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ³ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁴ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁵ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ⁹ διακονέω, serve, minister. ¹⁰ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ Ἰακώβος, James, Jacob. ¹² Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Josés. ¹³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁴ ὄψιος, late. ¹⁵ πλούσιος, rich. ¹⁶ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁷ τοῦνομα, by name. ¹⁸ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁹ κελεύω, order, command. ²⁰ ἀποδίδωμι, give back, pay. ²¹ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ²² σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²³ καθαρός, clean, pure. ²⁴ καινός, new, fresh. ²⁵ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ²⁸ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²⁹ ἀπέναντι, over against, before. ³⁰ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb.

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹ ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,² συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν³ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁴ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον⁵ οὖν ἀσφαλισθῆναι⁶ τὸν τάφον⁷ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας: μήποτε⁸ ἔλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν⁹ αὐτόν,
 καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη¹⁰ χείρων¹¹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδῖαν:¹² ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁶ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφάλισαντο⁶ τὸν τάφον,⁷ σφραγίσαντες¹³ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.¹²

Ὅψι¹⁴ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹⁵ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία 28
 ἡ Μαгдаληνή,¹⁶ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁷ Καὶ ἰδού, 2
 σεισμὸς¹⁷ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,
 προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁸ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,¹⁹ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω
 αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα²¹ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,²² καὶ τὸ ἔνδυμα²³ αὐτοῦ 3
 λευκὸν²⁴ ὡσεὶ²⁵ χιῶν.²⁶ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου²⁷ αὐτοῦ ἐσείσθησαν²⁸ οἱ 4
 τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ²⁵ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν 5

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ πλάνος, deceiver, misleading. ⁵ κελεύω, order, command. ⁶ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁷ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁸ μήποτε, never, lest perchance. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ πλάνη, ἡς, ἡ, wandering, error. ¹¹ χείρων, worse. ¹² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹³ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁴ ὄψις, long after, late. ¹⁵ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁶ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁷ σεισμός, οὗ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ²² ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ²³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁴ λευκός, white, bright. ²⁵ ὡσεὶ, like, about. ²⁶ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ²⁷ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ²⁸ σείω, shake.

ταῖς γυναιξίν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν
 ἐσταυρωμένον¹ ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. 6
 Δεῦτε,² ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο³ ὁ κύριος. Καὶ ταχύ⁴ πορευθεῖσαι 7
 εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδού,
 προάγει⁵ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδού, εἶπον ὑμῖν. 8
 Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχύ⁴ ἀπὸ τοῦ μνημείου⁶ μετὰ φόβου⁷ καὶ χαρᾶς
 μεγάλης, ἔδραμον⁸ ἀπαγγεῖλαι⁹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο 9
 ἀπαγγεῖλαι⁹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, Ἰησοῦς ἀπήνητησεν¹⁰ αὐταῖς,
 λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν¹¹ αὐτοῦ τοὺς πόδας,
 καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· 10
 ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε⁹ τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν
 Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού, τινὲς τῆς κουστωδίας¹² ἐλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν⁹ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα¹³ τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν¹⁴ τε λαβόντες,
 ἀργύρια¹⁵ ἱκανὰ¹⁶ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,¹⁷ λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ 13
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹⁸ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.¹⁹ 14
 Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,²⁰ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ

¹ σταυρώω, crucify. ² δεῦτε, come!. ³ κείμαι, lie, be laid. ⁴ ταχύ, quickly, speedily. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹¹ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹³ ἅπας, each, every. ¹⁴ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁶ ἱκανός, sufficient, able. ¹⁷ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁸ κλέπτω, steal. ¹⁹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁰ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

ὑμᾶς ἀμερίμνους¹ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια² ἐποίησαν ὥς 15
 ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη³ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι⁴ τῆς
 σήμερον.⁵
 Οἱ δὲ ἑνδεκά⁶ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ⁷ 16
 ἐτάξατο⁸ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ 17
 ἐδίστασαν.⁹ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη 18
 μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε¹⁰ 19
 πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20
 ἐνετειλάμην¹¹ ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως
 τῆς συντελείας¹² τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁴ μέχρι, until, as far as (gen). ⁵ σήμερον, today, now. ⁶ ἑνδεκά, eleven, 11. ⁷ οὗ, where, when. ⁸ τάσσω, arrange, appoint. ⁹ διστάζω, doubt, waver. ¹⁰ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.